

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра адміністративного, господарського права та фінансовоекономічної
безпеки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
зі спеціальності 081 «Право»

**Тема: «Адміністративно–правові засади діяльності адміністративних судів
в Україні»**

Завідувач кафедри _____ д.ю.н. Гаруст Ю.В.
(підпис)

Керівник проекту _____ Слабунова Ю.В.
_____ Гаруст Ю.В.
(підпис)

Виконавець
студент групи ю.мз–94с _____ Сіденко А.О.
(підпис)

Суми 2021

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально –науковий інститут права
 Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово–
 економічної безпеки
 Освітній ступінь «магістр»
 Спеціальність 081 «Право»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ю.В. Гаруст

“ ___ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Сіденко Аліни Олексіївни _____

1.Тема проекту (роботи): «Адміністративно–правові засади діяльності адміністративних судів в Україні» _____

Керівник роботи: Слабунова Юлія Володимирівна, кандидат юридичних наук, та

Гаруст Юрій Віталійович доктор юридичних наук, зівідуітч кафедри АГПФЕБ

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ ___ ” _____ 20__ року № _____

2. Термін здачі студентом закінченого проекту _____

3. Вихідні дані проекту (роботи) Закон України про судоустрій і статус суддів, про забезпечення права на справедливий суд, Кодекс адміністративного судочинства. _____

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити): проаналізувати поняття та особливості адміністративних судів як складової

частини судової системи України, визначити роль та місце адміністративного судочинства в структурі адміністративного процесу, розглянути правове забезпечення діяльності адміністративних судів України.

переробити назву пункту відповідно до зразка _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Відсутній

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада керівника	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
	Слабунова Ю.В.		
	Слабунова Ю.В.		
	Гаруст Ю.В.		

7. Дата видачі завдання 28 травня 2020р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів магістерської роботи	Примітка
1	Опрацювання матеріалу	28.05.20 – 08.06.20	
2	1 Розділ	08.06.20 – 30.09.20	
3	2 Розділ	30.09.20 – 15.10.20	
4	3 Розділ	15.10.20 – 24.12.20	
5	Підготовка до захисту	24.12.20 – 19.01.21	

Студент–дипломник _____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту _____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота визначена її метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів (по три підрозділи кожен), загальних висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 90с. Список використаних джерел включає 95 найменувань і розміщений на 10 с.

Актуальність. Захист прав громадян у суді є одним із найважливіших та найефективніших заходів реагування держави на порушення, невизнання чи оспорювання законних прав та інтересів українських громадян. Наявність такого виду захисту є однією з сучасних передумов сприяння безперешкодному дотриманню та поваги до законних прав та інтересів. Також, на думку переважної більшості сучасного суспільства, реальна можливість отримання належного судового захисту давно пов'язана з державою, яка спрямована на сприяння дотримання законності та верховенству права.

Зрозуміло, що здійснення ефективного та законного правосуддя є важливим завданням для адміністративного судочинства, діяльність якого протягом останніх років неодноразово критикувалась міжнародною та національною спільнотою. Тому хід багатьох європейських інтеграційних процесів залежить від поточної ефективності судових установ, які зараз є безцінними.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі проведеного наукового дослідження проаналізувати питання адміністративно–правового регулювання діяльності адміністративних судів як суб'єктів захисту прав та законних інтересів громадян України. У відповідності до такої мети було сформовано наступні задачі:

–дослідити історію запровадження системи адміністративних судів в Україні;

– проаналізувати поняття та особливості адміністративних судів як складової частини судової системи України;

– визначити роль та місце адміністративного судочинства в структурі адміністративного процесу;

– розглянути правове забезпечення діяльності адміністративних судів України;

– сформулювати поняття та встановити ознаки адміністративно-правового статусу адміністративних судів як суб'єктів захисту прав та законних інтересів громадян України;

– запропонувати напрямки вдосконалення адміністративно-правового статусу апеляційних судів в Україні;

– проаналізувати закордонний досвід діяльності судових установ щодо захисту прав і законних інтересів громадян.

Об'єктом роботи є сукупність суспільних відносин, що виникають та існують під час адміністративно-правового врегулювання діяльності адміністративних судів, як суб'єктів захисту прав та законних інтересів громадян.

Предметом роботи є адміністративно-правові засади діяльності суду, а також національне законодавство та наукові дослідження які регулюють діяльність адміністративних судів.

Методи дослідження були обрані з урахуванням мети та завдання роботи, його об'єкта та предмета. Для досягнення мети й забезпечення наукової обґрунтованості її результатів було використано перелік деяких загальних й спеціальних методів наукового пізнання. В основу кваліфікаційної роботи було покладено метод системного аналізу завдяки якому було окреслено питання:

а) особливостей захисту прав і законних інтересів громадян як одне з пріоритетних завдань держави та досліджено значення судових органів у цьому процесі;

б) визначено роль адміністративних судів у вітчизняній судовій системі, як суб'єктів владних повноважень;

– логіко–систематичний та діалектичний методи використовувалися під час визначення такого поняття, як «правовий статус», «адміністративно–правовий статус» та «правового статусу адміністративних судів як суб'єктів захисту прав та законних інтересів громадян України».

– системно–структурний метод використано для визначення принципів діяльності адміністративних судів, їх завдань і функцій, характеристики компетенції та повноважень адміністративних судів.

Наукова новизна отриманих результатів відрізняється тим, що робота є загальним дослідженням адміністративного забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні. В результаті проведеного дослідження було запропоновано ряд нових наукових тверджень та висновків.

уперше:

– досліджено принципи організації діяльності адміністративних судів, до яких запропоновано віднести: принцип професійного формування судів; принцип територіальної побудови системи адміністративних судів; принцип розподілу повноважень у межах певного адміністративного суду; принцип контролю; принцип функціональності; принципи правового, інформаційного, методичного, економічного та інших видів забезпечення;

– виокремлено напрями внутрішньоорганізаційної діяльності адміністративних судів, які регулюються адміністративно–правовими нормами, серед яких: прийняття управлінських рішень; організаційно–штатна робота; документообіг; планування; здійснення внутрішнього контролю за поведінкою підлеглих; організаційне забезпечення службової діяльності судів;

– визначено групи організаційних заходів забезпечення діяльності адміністративних судів, серед яких: правові; організаційно–штатні; охоронно–профілактичні; фінансові; матеріально–технічні; інформаційні; організаційно–

технічні; науково–методичні;

удосконалено:

– поняття адміністративних судів, що визначаються як спеціальні суди державного управління в цілому, основною метою яких є забезпечення законності, шляхом вирішення у встановленому процесувальному порядку спорів що виникають між суб'єктами владних повноважень. структуру правового статусу адміністративного суду, до елементів якої віднесені: мета та принципи діяльності адміністративних судів, їх завдання та функції;

– класифікацію правових актів, що регулюють діяльність адміністративних судів об'єднано в чотири групи: ті, які регулюють порядок здійснення адміністративного судочинства; ті, які визначають порядок утворення адміністративних судів; ті, які регулюють внутрішньоорганізаційні відносини в адміністративних судах: контрольні, дисциплінарні, атестаційні, тощо.

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування доцільності віднесення до судової системи судової міліції, Державної судової адміністрації України та Академії суддів України, що підвищить їх відповідальність за належне організаційне забезпечення діяльності судової влади і захист суддів;

– розмежування категорій «система судів» та «судова система», у зв'язку з чим зроблено висновок, що, на відміну від категорії «система судів», «судова система» є ширшим за змістом поняттям, оскільки охоплює не лише суди, а й Вищу раду юстиції, кваліфікаційні комісії суддів, органи суддівського самоврядування тощо;

– характеристика завдань адміністративних судів, до яких запропоновано віднести і таке, як контроль за законністю будь–яких рішень, дій чи бездіяльності.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ ЯК СУБ’ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.....	16
1.1 Поняття та особливості адміністративних судів як складової частини судової системи України	16
1.2 Історія запровадження системи адміністративних судів в Україні .	27
1.3 Правове забезпечення діяльності адміністративних судів України	32
РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АПЕЛЯЦІЙНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ	43
2.1 Мета, завдання та принципи адміністративного судочинства на сучасному етапі реформування судової системи України	43
2.2. Роль та місце адміністративного судочинства в структурі адміністративного процесу	50
2.3 Склад суду в адміністративному судочинстві	57
РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ	63
3.1 Деякі проблеми розвитку адміністративного судочинства в Україні	63
3.2 Вплив правових позицій конституційного суду України на усталену практику адміністративних судів	70
3.3 Напрямки вдосконалення адміністративно–правового статусу апеляційних судів в Україні.....	74
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВРУ–Верховна Рада України

ВСУ–Верховний Суд України

ДСА України –Державна судова адміністрація України

ЄС –Європейський Союз

ЄСПЛ –Європейський Суду з прав людини

ЗУ –закон України

КМУ –Кабінет Міністрів України

КСУ–Конституційний Суд України

ПУ –Президент України

ОБСЄ–Організація з безпеки і співпраці в Європі

ОВС–Органи внутрішніх справ

ООН–Організація Об’єднаних Націй

п. –пункт

пп. –підпункт

р. –рік

ст. –стаття, століття

ч. –частина

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Захист прав громадян у суді є одним із найважливіших та найефективніших заходів реагування держави на порушення, невизнання чи оспорювання законних прав та інтересів українських громадян. Наявність такого виду захисту є однією з сучасних передумов сприяння безперешкодному дотриманню та поваги до законних прав та інтересів. Також, на думку переважної більшості сучасного суспільства, реальна можливість отримання належного судового захисту давно пов'язана з державою, яка спрямована на сприяння дотримання законності та верховенству права.

Зрозуміло, що здійснення ефективного та законного правосуддя є важливим завданням для адміністративного судочинства, діяльність якого протягом останніх років неодноразово критикувалась міжнародною та національною спільнотою. Тому хід багатьох європейських інтеграційних процесів залежить від поточної ефективності судових установ, які зараз є безцінними.

У цьому контексті особливу увагу слід приділити аналізу правового регулювання діяльності адміністративних судів як суб'єктів захисту законних прав та інтересів громадян. Саме ці державні органи, які мають свою юрисдикцію, відіграють провідну роль у захисті законних прав та інтересів громадян і, відповідно, результати їхньої роботи є в очах громадськості. Не менш важливою є динамічна зміна законодавства, яка не завжди позитивна у роботі аналізованих підрозділів у захисті прав та законних інтересів громадян, тому ці питання є важливими та потребують уваги.

Ступінь наукового розроблення теми дослідження: Загальні питання, щодо діяльності адміністративних судів, в тому числі роботи інших судових органів щодо захисту прав і законних інтересів громадян досліджувалися такими науковцями: П.І. Каблак, П.Ф. Карпечкіна, М.Б. Кравчик, А.М. Ларіна,

О.О.Пашенко, О.О. Пономарьова, С.В. Прилуцький, В.В. Сенчук, Б.І. Старуха, О.О. Харенко, Г.Г. Черемних, М.В. Шкіль

Науково–теоретичною базою цієї кваліфікаційної роботи слугували праці таких відомих вчених і науковців, як О. А. Банчук, В. Д. Бринцев, І. Б. Коліушко, Р. О. Куйбіда, С. В. Нечипорук, С. В. Оверчук, О. М. Пасенюк, Ю. С. Педько, В. М. Савицький В.Б. Авер'янова, В. М. Бевзенка, І. Б. Коліушка, А.Т. Комзюка, Р. О. Куйбіди, О. В. Кузьменко, Р. С. Мельника, А. О. Неугоднікова, О.М. Пасенюка, Ю. С. Педько, С.В. Петкова, Н.Б. Писаренка, Д. М. Притики, А. В. Руденка, О.Г. Свиди, В. В. Синцова, В.М. Скавронік, В. С. Стефанюка, А. А. Стрижака, В.А. Сьоміної, І.В. Шруб та інших вчених. Проте у вітчизняній юридичній науці питання адміністративно–правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні висвітлені недостатньо, в існуючих наукових працях вони досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України та відповідних нормативно–правових актів, узагальнити практику їх реалізації визначити сутність й особливості адміністративно–правового забезпечення діяльності адміністративних судів та запропонувати науково обґрунтовані пропозиції і рекомендації щодо покращення нормативно–правових актів із зазначених питань.

задачі:

- дослідити історію запровадження системи адміністративних судів в Україні;
- проаналізувати поняття та особливості адміністративних судів як складової частини судової системи України;
- визначити роль та місце адміністративного судочинства в структурі адміністративного процесу;
- розглянути правове забезпечення діяльності адміністративних судів України;

–сформулювати поняття та встановити ознаки адміністративно–правового статусу адміністративних судів як суб’єктів захисту прав та законних інтересів громадян України;

–запропонувати напрямки вдосконалення адміністративно–правового статусу апеляційних судів в Україні;

–проаналізувати закордонний досвід діяльності судових установ щодо захисту прав і законних інтересів громадян.

Об’єктом роботи є, сукупність суспільних відносин, що виникають та існують під час адміністративно–правового врегулювання діяльності адміністративних судів, як суб’єктів захисту прав та законних інтересів громадян.

Предметом роботи є адміністративно–правові засади діяльності суду, а також національне законодавство та наукові дослідження які регулюють діяльність адміністративних судів.

Методологія дослідження. Методи дослідження були обрані з врахуванням мети й завдання роботи, його об’єкта та предмета. Для досягнення встановленої мети й забезпечення наукової обґрунтованості результатів, було використано перелік загальних та спеціальних методів наукового пізнання.

В основу кваліфікаційної роботи було покладено метод системного аналізу завдяки якому було окреслено питання:

а) особливостей захисту прав і законних інтересів громадян як одне з пріоритетних завдань держави та досліджено значення судових органів у цьому процесі;

б) визначено роль адміністративних судів у вітчизняній судовій системі, як суб’єктів владних повноважень;

– логіко–систематичний та діалектичний методи використовувалися під час визначення такого поняття, як «правовий статус», «адміністративно–правовий статус» та «правового статусу адміністративних судів як суб’єктів захисту прав та законних інтересів громадян України».

– статистичний і документальний аналіз та метод соціологічного опитування застосовувались для визначення прогалін у правовому й організаційному забезпеченні діяльності адміністративних судів в Україні.

– системно–структурний метод використано для визначення принципів діяльності адміністративних судів, їх завдань і функцій, характеристики компетенції та повноважень адміністративних судів, визначення особливостей відповідальності адміністративних судів, з’ясування особливостей процесуальної та внутрішньоорганізаційної діяльності адміністративних судів як предмета адміністративно–правового регулювання

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що її пропозиції та висновки не тільки дають змогу для подальшого наукового дослідження кола питань, пов’язаних із нормативно–правовим регулювання діяльності адміністративних судів як суб’єктів захисту прав та законних інтересів громадян України, але й у можливості використання праць окремих положень автора у розробці пропозицій до багатьох відповідних правових актів.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є першим комплексним дослідженням адміністративно–правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні. У результаті проведеного дослідження запропоновано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто.

уперше:

– досліджено принципи організації діяльності адміністративних судів, до яких запропоновано віднести: принцип професійного формування судів; принцип територіальної побудови системи адміністративних судів; принцип розподілу повноважень у межах певного адміністративного суду; принцип контролю; принцип функціональності; принципи правового, інформаційного, методичного, економічного та інших видів забезпечення;

– виокремлено напрями внутрішньоорганізаційної діяльності

адміністративних судів, які регулюються адміністративно–правовими нормами, серед яких: прийняття управлінських рішень; організаційно–штатна робота; документообіг; планування; здійснення внутрішнього контролю за поведінкою підлеглих; організаційне забезпечення службової діяльності суддів;

– визначено групи організаційних заходів забезпечення діяльності адміністративних судів, серед яких: правові; організаційно–штатні; охоронно–профілактичні; фінансові; матеріально–технічні; інформаційні; організаційно–технічні; науково–методичні;

удосконалено:

– поняття адміністративних судів, що визначаються як спеціальні суди державного управління в цілому, основною метою яких є забезпечення законності, шляхом вирішення у встановленому процесувальному порядку спорів що виникають між суб'єктами владних повноважень. структуру правового статусу адміністративного суду, до елементів якої віднесені: мета та принципи діяльності адміністративних судів, їх завдання та функції;

– структуру правового статусу адміністративного суду, до елементів якої віднесені: мета та принципи діяльності адміністративних судів, їх завдання та функції;

– класифікацію правових актів, що регулюють діяльність адміністративних судів об'єднано в чотири групи: ті, які регулюють порядок здійснення адміністративного судочинства; ті, які визначають порядок утворення адміністративних судів; ті, які регулюють внутрішньоорганізаційні відносини в адміністративних судах: контрольні, дисциплінарні, атестаційні, тощо.

дістали подальшого розвитку:

– обґрунтування доцільності віднесення до судової системи судової міліції, Державної судової адміністрації України та Академії суддів України, що підвищить їх відповідальність за належне організаційне забезпечення діяльності судової влади і захист суддів;

– розмежування категорій «система судів» та «судова система», у зв'язку з чим зроблено висновок, що, на відміну від категорії «система судів», «судова система» є ширшим за змістом поняттям, оскільки охоплює не лише суди, а й Вищу раду юстиції, кваліфікаційні комісії суддів, органи суддівського самоврядування тощо;

– характеристика завдань адміністративних судів, до яких запропоновано віднести і таке, як контроль за порядком та правіомірністю вчинення будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли до таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією або законами України встановлено будь-який інший порядок судового провадження.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота визначена її метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та складається зі вступу, трьох розділів(по три підрозділи кожен),загальних висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає сторінок. Список використаних джерел включає 95 найменувань і розміщений на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

1.1 Поняття та особливості адміністративних судів як складової частини судової системи України

Основною організаційною одиницею адміністративної юстиції є суд – державний орган, спеціально створений для розгляду публічно–правових справ. Сучасне право дає різні визначення поняття адміністративного суду. Так, Юридична енциклопедія, редакції У. Шемшученка визначає Адміністративний суд як інститут державної влади, який здійснює адміністративне правосуддя, і визначає його як спеціальний суд, який уповноважений розглядати і вирішувати адміністративні спори [6, с. 30].

В. Бевзенко, виходячи з процесуального розуміння змісту адміністративної юстиції, до адміністративних судів відносить спеціалізовані суди у системі судів загальної юрисдикції, призначені для вирішення спорів, що виникають в результаті адміністративної діяльності державних органів, які виникають, з одного боку, всередині громадянського або юридичної особи та виконавчої влади. Місцеве самоврядування (службовці) – з іншого боку [13, с. 54].

С. Бондар, опираючись на основні завдання адміністративної юстиції, визначає адміністративний суд як спеціалізований суд загальної юрисдикції, головним призначенням якого є впровадження судового контролю за дотриманням законності в державному управлінні, методом вирішення у окремому процесуальному порядку юридичних спорів, однією зі сторін яких є

орган, місцевого самоврядування, виконавчої влади, або їх посадова особа чи інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські повноваження [17, с. 10].

Ю. Сергеев пропонує розуміти адміністративний суд як державний орган, який здійснює судову владу і володіє особливою юрисдикцією для розгляду справ, що виникають з адміністративних та деяких інших суспільних відносин [77, с. 15].

Аналіз викладених вище підходів розуміння поняття адміністративного суду дозволяє дійти висновку, що не зважаючи на різноманітність різних джерел, більшість з них не в повній мірі відображають зміст цього поняття.

Як узагальнення різних наукових підходів можна скласти визначення адміністративного суду як спеціалізованого суду загальної юрисдикції, який має право вирішувати адміністративно–правові спори у сфері державної влади, для забезпечення його законності та вирішення адміністративних спорів щодо державної влади та управління. Дії та рішення з питань владних повноважень органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

Слід також зазначити, на сьогоднішній день, чинне адміністративне законодавство відокремлює поняття «адміністративний суд» та «суд». Адміністративний суд є судом загальної юрисдикції до компетенції та функцій якого відповідно до ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України відноситься розгляд та вирішення адміністративних спорів, у той час коли під судом розуміється або суддя відповідного адміністративного суду, що розглядає та вирішує адміністративні спори одноосібно, або колегія суддів адміністративного суду [2, с. 49].

Зверніть увагу, що термін «адміністративний суд», який застосовується в основному у КАС України для встановлення підсудності адміністративних справ, відноситься до судової влади, а термін «суд» описує персонал цього органу відповідно до процедур в адміністративній сфері. Також, Кібіда та Шишкін

підкреслив, що термін «адміністративний суд» використовується на практиці в КАС України – не тільки в самому адміністративному суді, але і в будь-якому іншому суді, який розглядає і вирішує адміністративні справи [34].

Таким чином, сучасна модель адміністративного судочинства характеризується створенням окремої спеціалізованої системи адміністративних судів у судовій системі загальної юрисдикції. Однак, як свідчать положення чинного закону, сучасна система адміністративного судочинства в Україні – це система судових органів, яка розглядає та вирішує публічно-правові спори в установленому порядку, що складається як із спеціальних, так і загальних судів. Дійсно, за даними ст. 18 КАС України, місцевий загальний суд виступає місцевим адміністративним судом при розгляді окремих адміністративних справ [34].

Також, відповідно до статті 125 Конституції України, Верховний Суд України [39] є вищим судовим органом судової влади. Верховний Суд має право переглядати судові рішення в адміністративних справах в окремих справах. Таким чином, будучи спеціалізованим компонентом загальної юрисдикційної судової системи, адміністративні суди організаційно тісно пов'язані з останніми. Цей факт дозволяє сучасним ученим розрізняти спеціалізацію, яка регулює певні завдання при виконанні адміністративних судових рішень та поділяє на такі як

1. Основними питаннями адміністративного судочинства є адміністративні суди, які розглядають і вирішують суперечки безпосередньо в судах держави.

2. Допоміжними суб'єктами адміністративної юстиції є місцеві суди, які мають юрисдикцію щодо певних адміністративних питань, покладених на КАС України.

3. Верховний Суд України, його адміністративні процесуальні повноваження сильно відрізняються від інших судів (тому він не передбачає в собі повного адміністративного судочинства).

Система спеціальних адміністративних судів України створена відповідно до закону, що складається з трьох ланок, судів першої, другої та вищої інстанції які розглядають та вирішують адміністративні питання.

1. Перша ланка: Окружні адміністративні суди, створені в округах відповідно до указу Президента України, на відміну від загальних юридичних судів, створених округами (міськими районами). (Стаття 21 КАС України). Місцеві адміністративні суди розглядають справи, пов'язані з відносинами громадськості у сферах державного управління та місцевого самоврядування (ст. 22 Кримінально-процесуального кодексу України) [34].

1. Основними питаннями адміністративної юстиції є адміністративні суди, які безпосередньо розглядають і вирішують спори, пов'язані з публічного права.

2. Допоміжні справи адміністративної юстиції – місцевий загальний суд, у веденні якого знаходяться кілька відділів адміністративних справ, передбачених КАС України.

3. Верховний Суд України, адміністративні та процесуальні повноваження якого, в порівнянні з іншими судами, істотно роздільні (а значить, не дозволяє називати його повноцінним суб'єктом адміністративної юстиції) [34].

Система спеціалізованих адміністративних судів України відображає собою низку організаційно пов'язаних адміністративних судів, утворених законом, що складаються з трьох відповідних ланок – суду першої, другої і вищого прикладів, які розглядають адміністративні справи:

1. Перша ланка: Районні державні (місцеві) адміністративні суди, на відміну від судів загальної юрисдикції, які утворюються по районах (районах міст), утворюються в районах за указом Президента України (стаття 21 КАС України). Місцеві адміністративні суди розглядають справи, що стосуються правовідносин між державною адміністрацією та місцевим самоврядуванням (Кодекс 22 Кримінально–процесуального кодексу України) [34].

2. Друге посилення – це апеляційні адміністративні суди, які формуються в апеляційних округах відповідно до указу Президента України (стаття 26 Кримінально–процесуального кодексу України). Апеляційні суди розглядають справи відповідної юрисдикції в порядку апеляції відповідно до процесуального законодавства. У випадках, передбачених процесуальним законом, розглядати справи відповідної юрисдикції як суд першої інстанції. Проаналізувати судову статистику, вивчити узагальнити судову практику і ін. (Стаття 27 Кримінально–процесуального кодексу України) [59].

Юрисдикція Апеляційного адміністративного суду поширюється на кілька регіонів України, що принципово відрізняється від загальних апеляційних судів одного регіону. 3. Вищий адміністративний суд України, створений Президентом України відповідно до закону (стаття 31 Кримінально–процесуального кодексу України). Вищий адміністративний суд України розглядає справи відповідної юрисдикції, апеляції, аналізує судову статистику, дослідження, узагальнює прецедентне право, надає методичну допомогу нижчестоящим судам. (Стаття 32 Кримінально–процесуального кодексу України) [59].

Таким шляхом, система спеціальних адміністративних судів в Україні має певну вертикальну організацію, що заснована на принципах територіальності та спеціалізації. Така організація в першу чергу обумовлена необхідністю забезпечення перегляду судових рішень. Крім того, А. Комжук відзначає наявність в Україні горизонтальної організації адміністративних судів, що означає не тільки їх подальше розгортання, а й упорядкування всього пакета адміністративних судів на одному організаційному рівні. Наприклад, в містах Састополь всі районні адміністративні суди діють незалежно один від одного :

Місцеві загальні суди також здійснюють адміністративне правосуддя для забезпечення комфортної захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також для забезпечення доступу до правосуддя в адміністративних справах. Згідно з принципами організації, зміст діяльності місцевих загальних

судів ні в якому разі не може бути визнано спеціалізованими адміністративними судами [9, с. 79]:

Крім того, слід зазначити, що місцеві загальні суди не вирішують усіх адміністративних справ, а лише ті, що подаються до них відповідно до ст. Українська 18 КАС. Деякі категорії адміністративних справ також підпадають під дію Верховного Суду України, який у випадках, передбачених законом, переглядає рішення адміністративних судів (ст. 205 КАС України), виконуючи таким чином наглядову функцію, забезпечуючи її рівномірне застосування до касаційних судів [34].

Враховуючи специфіку діяльності адміністративних судів в Україні, що відрізняє їх від інших судів загальної юрисдикції та визначає їх місце в судовій системі, насамперед необхідно відзначити конкретні питання цієї підсистеми судів. На думку В. На думку Авер'янова, принципова відмінність адміністративної юстиції полягає в тому, що вона є системою спеціальних адміністративних судів, створених для врегулювання спорів, джерелом яких є дії та поведінка фізичних осіб спорів, пов'язаних з адміністративною (адміністративною) діяльністю уряду [1, с. 2].

У свою чергу Р. Синельник звертає увагу на те, що адміністративні провадження базуються переважно на справах про «особу проти держави» – не каральних, а насамперед на правах людини [27, с. 49].

Адміністративні процедури є важливою складовою механізму впровадження конституційного права громадян на оскарження незаконних дій та рішень державних органів. Функції адміністративних судів відповідно до норм. 2 КАС України спрямовані на захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб і юридичних осіб у сфері суспільних відносин від порушень державних органів, органів місцевого самоврядування, та органів влади. Це положення дозволяє правовому захисту основних прав громадян бути одним з головних питань адміністративного процесу. [34]

Крім того, науковці наголошують на зовсім іншому аспекті напрямку адміністративної юстиції, розглядаючи його як гарантований державою та правовий механізм судового контролю законності дій та рішень в адміністрації для забезпечення законності в органах виконавчої та місцевої влади.

Тому загалом можна стверджувати, що деталі адміністративних судів визначаються основними завданнями їх діяльності, що роблять систему адміністративного судочинства невід'ємною частиною загальної системи захисту прав і свобод людини, ефективним механізмом захисту прав та законних інтересів фізичних осіб, спосіб забезпечення правової визначеності та законності в діяльності уряду та місцевих органів влади. Слід підкреслити, що особливості адміністративних судів та деталі їх місця в судовій системі України визначаються як деталями безпосередніх завдань адміністративної процедури, так і деталями суспільних відносин, в яких учасники таких правових питань зазвичай мають нерівні можливості мати.

Зрештою, він підпорядковується владі в цих правових питаннях – державному органу, його посадовій особі чи іншому органу при здійсненні покладених на державу адміністративних функцій (фактично держава), а з іншого боку, фізичній або юридичній особі, яка потребує правового захисту і якій часто протистоїть потужний адміністративний апарат. Отже, для вирівнювання вихідних розбіжностей адміністративний суд повинен відігравати активну роль у юридичному процесі, щоб забезпечити захист та відновлення прав і свобод особи, передбачених законом, та виступати як незалежний орган влади з питань державної влади як громадянин, так і кожен суб'єкт (Орган влади, муніципалітет, посадова особа тощо) однакові. Концепція вдосконалення судової влади для створення справедливого суду в Україні за європейськими стандартами, затверджена указом Президента України від 10 травня 2006 р., Передбачає, що нерівність умов, на яких перебувають ці сторони, адміністративні суди повинні

це робити зобов'язаний вжити всіх законних заходів для захисту порушених повноважень, права особи [87, с. 82].

Кожен судовий орган має свої повноваження та повноваження. Тому для визначення особливостей діяльності адміністративних судів та їх місця у судовій системі необхідно визначити їх компетенцію щодо розслідування та вирішення адміністративних справ. А. Присяжнюк наголошує, що питання адміністративної юрисдикції є одним із основних елементів, що визначають відмінності між адміністративними процедурами та іншими видами [57, с. 63].

У чинному законодавстві адміністративна справа визначається як публічна суперечка, передана до адміністративного суду, в якому принаймні одна зі сторін є органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, посадова особа чи інший орган якого здійснює адміністративні повноваження. на підставі законодавства.

КАС України та ст. 17 зазначає, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на:

- 1) суперечки між фізичними або юридичними особами, уповноваженими оскаржувати їх рішення, дії чи бездіяльність;
- 2) суперечки про прийняття громадян на державну службу, їх прийняття, звільнення з державної служби;
- 3) суперечки між органами влади щодо виконання ними управлінських обов'язків, включаючи делеговані повноваження;
- 4) спори у зв'язку з укладенням, виконанням, припиненням, припиненням або припиненням адміністративних угод;
- 5) суперечки щодо апеляцій з владних справ у питаннях, передбачених Конституцією та законами України;
- 6) Суперечки з правових питань, пов'язаних з виборчим процесом або референдумом [34].

Юридичним «результатом» адміністративного судочинства є визнання незаконністю чи недійсністю (або, навпаки, законністю) адміністративних актів адміністративними органами (державними службовцями) або діянь, вчинених ними (бездіяльність) адміністративним судом.

Якщо розглядати адміністративні суди України як частину державного апарату, ми можемо також виділити ряд специфічних ознак, які об'єднані в сучасній адміністративно-правовій науці категорією «структурно-функціональна якість» яка з системної точки зору, специфіку їх внутрішньої діяльності. та діяльність працівників адміністративних судів [8, с. 91].

Згідно з статтею 19 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» адміністративні суди виникають та ліквідуються Президентом України за рішенням Міністра юстиції України за поданням Головою Вищого адміністративного суду України [74].

Кількість суддів в суді вирішується Державною судовою адміністрацією України за відповідним поданням Міністра юстиції України, на підставі пропозиції Голови Вищого адміністративного суду України з врахуванням завантаженості Суд і в рамках витрат кожен адміністративний суд бачить у своїй структурі наявність судової влади (яка безпосередньо керує судовою владою) та апарату суду (який організаційно забезпечує його роботу). Адміністративні посади в суді – це посади голови суду та заступника голови суду.

Присутність судді на адміністративній посаді згідно зі статтею 20 Закону «Про судоустрій та статус суддів» не звільняє його від здійснення повноважень судді [74], тому як голова суду, так і його заступник крім адміністративних функцій виконує також їх основну функцію – здійснення правосуддя. З метою якісного організаційного забезпечення діяльності апеляційних адміністративних судів відповідно до статей 26, 31, 39 Закону «Про судоустрій та статус суддів» при Апеляційному суді, Вищому адміністративному суді України та Верховний

Суд України створив палати юстиції для визначення певних категорій справ, що належать до їх юрисдикції [74].

Крім того, у Вищому адміністративному суді України та у Верховному суді України ст. 36, 39 цього закону передбачає створення пленарного засідання для вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням однаковості юридичної практики у справах про адміністративну юрисдикцію та роз'яснень щодо застосування закону для надання адміністративним судам при вирішенні справ та інших питань [74].

Зокрема, для вирішення питань, пов'язаних з науковим забезпеченням діяльності – попередньою експертизою проектів резолюцій, розробка яких потребує належного наукового забезпечення, відповідно до статей 37, 46 Закону, при Вищому адміністративному суді України та Верховного Суду України.

Тому становлення й розвиток України як соціально-правової держави неможливе на сьогоднішній час без чіткої та ефективної системи адміністративного судочинства як невіддільної частини загальної системи захисту прав та свобод особистості.

Створення системи адміністративного судочинства в Україні та створення адміністративних судів є ефективним механізмом захисту прав та законних інтересів фізичних осіб у сфері суспільних відносин та забезпечення законності та законності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Специфіка діяльності адміністративних судів визначається як видом піарної роботи, так і основними завданнями їх діяльності. Основні характеристики адміністративних судів, що відображають специфіку їх діяльності та визначають їх роль та місце в судовій системі України, включають систему та структуру, особливий порядок формування, специфіку процесуальної та внутрішньої діяльності.

Проте, перебування на адміністративній посаді судді за ст. 20 Закону «Про судоус трій та статус суддів», не звільняє його від здійснення повноважень судді

[74], тому й голова суду та його заступники окрім адміністративних повноважень виконують також і основну свою функцію – здійснення правосуддя. Метою якого є якісне організаційне забезпечення діяльності апеляційних адміністративних судів, відповідно до ст. 26, 31, 39 Закону «Про судоустрій та статус суддів» у складі апеляційного суду [74].

Крім того, у Вищому адміністративному суді України та у Верховному Суді України ст. 36, 39 цього Закону передбачено створення Пленуму з метою вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням єдності судової практики у справах адміністративної юрисдикції, надання роз'яснень з питань застосування адміністративними судами законодавства під час вирішення справ та інших питань [74].

Зокрема, для вирішення питань, пов'язаних з науковим забезпеченням діяльності – попередньою експертизою проектів резолюцій, розробка яких потребує належного наукового забезпечення, відповідно до статей 37, 46 Закону, при Вищому адміністративному суді України та Верховного Суду України.

Тому становлення та розвиток України як правової, соціальної держави неможливе сьогодні без чіткої та ефективної системи адміністративного судочинства як невід'ємної частини загальної системи захисту прав і свобод особистості. Створення системи адміністративного судочинства в Україні та створення адміністративних судів є ефективним механізмом захисту прав та законних інтересів фізичних осіб у сфері суспільних відносин та забезпечення законності та законності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Таким чином, специфіка адміністративних судів визначається як видом роботи, так і основними завданнями їх функціонування. До основних особливостей адміністративних судів, які відображають специфіку їх діяльності та визначають їх роль і місце в судовій системі України, належать система і структура, особливий порядок формування, специфіка процесуальної та внутрішньої діяльності.

1.2 Історія запровадження системи адміністративних судів в Україні

У 1996 р. Конституція України заклала основи здійснення правосуддя: "Кожному гарантується право оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових та службових осіб" (ч. 1 ст. 55). Юрисдикцію судів було поширено для всіх правовідносин, що виникають у державі (ч. 2 ст. 124 Конституції України) [39].

Крім того, цим актом найвищої юридичної сили запроваджено нові типи судів (адміністративні та окружні), регламентовано основи функціонування Конституційного Суду України. З метою імплементації Нових положень про судоустрій, закріплених в Конституції України, в організації функціонування юстиції в 2001 р. В Україні проведена так звана "мала" судова реформа. Внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу України та законів. Проте ефективність "малої" судової реформи експерти та науковці оцінили досить критично. На це вплинула поспішність внесення змін до цих законодавчих актів через необхідність запобігти припиненню судової системи через запізнілу реформу, визначену Конституцією України [74].

Неефективність малої судової реформи підтвердилась, вже через півроку Верховна Рада України ухвалила нову редакцію Закону "Про судоустрій України" [74], який експерти не вважали неперевершеним, в зв'язку з чим нині підготовлено чергову редакцію закону. Як свідчить загальна судова статистика, в Україні протягом 1991–2000 років зросла кількість справ за скаргами щодо неправомірних дії органів державного управління й посадових осіб. Якщо в 1991 році було зупинено провадженням 1043 справ, то в 1996 році їх було 7726, а у 2000 році – 29952.

Головними причинами створення адміністративних судів й запровадження адміністративного судочинства в Україні є:

а) необхідність посилення гарантій щодо захисту прав людини та громадянина від свавілля з боку влади;

б) відсутність ефективного процесу судового вирішення адміністративних справ, який би враховував специфіку публічних відносин;

в) незначний авторитет загальних судів, що поряд із справами, впливають із публічно–правових відносин, розглядають справи приватного та кримінального правового характеру;

г) приналежність територіальної юрисдикції судів до адміністративно–територіального устрою України, що в свою чергу посилює можливості впливу апарату на суддів чиновників;

д) невелику кількість суддів – фахівців в галузі адміністративної юрисдикції;

е) зростання переліку адміністративних рішень у загальній кількості судових справ [92, с. 116].

Законом України “Про судоустрій України” було передбачено здійснити формування, щодо системи адміністративних судів на протязі трьох років. Перебіг строку починався з дати набуття чинності Законом України “Про судоустрій України”, а саме 01.06.2002 року. У системі судів загальної юрисдикції в 2002 році спочатку був створений Вищий адміністративний суд України на підставі п.23 ст.106 Конституції України, п.п.2–4 ч.2 ст.18, ст.20 Закону України “Про судоустрій України”, Указу Президента України від 01.10.2002 р. № 889/2002 “Про Апеляційний суд України, Касаційний суд України та Вищий адміністративний суд України”.

На сьогодні кількість суддів, що входять до переліку Вищого адміністративного суду України, відповідно з Указом Президента України “Про кількісний склад суддів адміністративних судів”, становить 97 одиниць [74].

На цей час формування системи адміністративних судів завершується. Так, 31.07.2007 р. відкрився окружний адміністративний суд м. Києва, кадрові призначення до складу суддів якого відбувались напротязі пів року, лютого–червня 2007 р.

До системи адміністративних судів в Україні відносяться:

- Вищий адміністративний суд України;
- Верховний Суд України, до складу якого відноситься Судова палата у адміністративних справах.
- місцеві адміністративні суди;
- апеляційні адміністративні суди;

Судова колегія з адміністративних справ діє в складі Верховного Суду України на підставі частини 2 статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та відповідно до рішення Пленуму Верховного Суду. Судової палати України в адміністративних справах ». Крім того, розгляд судових рішень в адміністративних справах у виняткових випадках у Верховному Суді України може здійснюватися колегією суддів відповідних палат, частина 6 статті 24 Кодексу адміністративного судочинства України [74].

Місцеві адміністративні суди - це місцеві загальні суди, такі як адміністративні суди та окружні суди. Останні утворюються в округах відповідно із указом Президента України. Вони діють як суди першої інстанції. У місцевому загальному суді як адміністративному суді одноосібний суддя виступає в якості суду. У районних судах адміністративні справи розглядаються і вирішуються колегією у складі трьох суддів.

Апеляційні адміністративні суди створюються у апеляційних округах відповідно з указом Президента України. До складу апеляційного суду входять судді, як правило, що обрані на посаду безстроково, голова суду і його заступники. У складі апеляційного адміністративного суду можуть створюватись судові палати з приводу розгляду окремих категорій справ за встановленою

спеціалізацією в межах адміністративної юрисдикції. Перегляд відповідних рішень в адміністративних справах у апеляційному порядку здійснюється колегією в складі трьох суддів. З 01.01.2006 року у системі адміністративних судів створено:

– 27 окружних адміністративних судів, відповідно територіального поділу на області, Автономну Республіку Крим, міста Київ і Севастополь;

– 7 апеляційних адміністративних судів: Дніпропетровський, Донецький, Київський, Львівський, Одеський, Севастопольський, Харківський.

Повноваження апеляційних адміністративних судів поширюються на: – Дніпропетровську, Запорізьку, Кіровоградську області – Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд; – Донецьку, Луганську області – Донецький апеляційний адміністративний суд; – Вінницьку, Житомирську, Київську, Черкаську, Чернігівську області та місто Київ – Київський апеляційний адміністративний суд; – Волинську, Закарпатську, ІваноФранківську, Львівську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку області – Львівський апеляційний адміністративний суд; – Миколаївську, Одеську, Херсонську області – Одеський апеляційний адміністративний суд; – Автономну Республіку Крим, м. Севастополь – Севастопольський апеляційний адміністративний суд; – Полтавську, Сумську, Харківську області – Харківський апеляційний адміністративний суд [74].

Вищий адміністративний суд України функціонує як суд першої інстанції з конкретних категорій справ, і також як суд апеляційної та касаційної інстанцій. Адміністративні справи, що підсудні Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції, вирішуються і розглядаються колегією в складі не менше п'яти суддів. У Вищому адміністративному суді України, як суді касаційної інстанції, перегляд судових рішень в адміністративних справах в касаційному порядку здійснюється колегією у складі, також, не менше п'яти суддів.

Верховний Суд України розглядає судові рішення адміністративних судів за виняткових обставин колегією суддів своєї Судової палати в адміністративних справах, що вирішується в кількості не менше двох третин її складу (але не менше п'яти суддів) або колегією суддів компетентні судові палати Верховного Суду України.

Слід зазначити, що зарубіжний досвід організаційної структури судової влади передбачає існування різних підходів до структури. Англосаксонська квазісудова апеляційна система не передбачає структурованої системи спеціалізованих судів, а процедури розгляду скарг громадян є кращими [3, с. 97].

Континентальний досвід побудови організаційної моделі адміністративного судочинства забезпечує в основному дві організаційні моделі, які найбільше вплинули на підходи до визначення організаційної моделі здійснення правосуддя в інших країнах - французькій та німецькій. Правова природа французького правосуддя поступово перейшла від адміністративних до загальних пріоритетів. [4, с. 1]

Німецька модель організації адміністративного судочинства найближча до досвіду організації загальної судової системи у багатьох країнах, зокрема в Україні.

Пошук оптимальної моделі організаційної структури системи правосуддя здійснювався в напрямку реалізації в основному двох принципів - незалежності від впливу бюрократичного апарату та наявності захисту прав людини і громадянина та свободи у сфері державне управління. У цьому контексті система адміністративного суду в Україні є спадкоємцем європейського досвіду організації адміністративного судочинства, а також історичного досвіду його впровадження. Зокрема, бажання організувати адміністративні суди знайшло своє відображення в реформах.

Однак, сьогодні можна стверджувати, що захист в адміністративних судах прав та свобод громадян потребує вдосконалення. Так, найбільше спорів виникає з приводу:

а) розмежування компетенції адміністративних та господарських судів в спорах за участі суб'єктів владних повноважень,

б) розмежування компетенції загальних та адміністративних судів щодо справ про притягнення до адміністративної відповідальності. На проблему розмежування компетенції адміністративних та господарських судів звертав увагу Верховний Суд України, Вищий господарський суд України [77, с. 5].

Таким чином, систему адміністративних судів України можна назвати трирівневою, оскільки в окремих категоріях адміністративних справ існують місцеві апеляційні адміністративні суди та Вищий адміністративний суд як касаційний суд та суд першої інстанції. Система адміністративних судів базується на європейському досвіді організації адміністративного судочинства, який насамперед забезпечує судову форму захисту прав і свобод людини і громадянина у сфері державного управління. Однак захист в адміністративних судах України потребує вдосконалення, зокрема у питаннях, пов'язаних з розмежуванням судової юрисдикції.

1.3 Правове забезпечення діяльності адміністративних судів України

Правовою основою Українських адміністративних судів є сукупність законів, що регулюють систему правосуддя, які визначають їх систему, структуру, функції, завдання та повноваження.

Спираючись на загальне теоретичне розуміння природи правових актів, їх класифікація базується на цих критеріях: правова сфера (конституція, адміністрація, цивільне право, трудове, кримінальне право та ін.) Юридична сила

(закони та нормативні акти); Сфера застосування (загальна; спеціальна; місцеві нормативні акти); Законодавчі питання (правила, прийняті державними органами; місцеве самоврядування тощо) [72, с. 63].

Звичайно, Конституція не охоплює безпосередньо адміністративно–адміністративні процесуальні норми, але оскільки провідна галузь українського законодавства формує основу правового регулювання відносин у всіх сферах життя суспільства.

Конституція встановлює загальні принципи адміністративного судочинства, а також права та обов'язки його учасників – приватних осіб та громадян, державних органів. Тому конституційне право має вирішальне значення для адміністративного права, яке безпосередньо регулює процедуру розгляду та врегулювання юридичних суперечок перед адміністративним судом [39].

Нормативні акти, які складають правову основу для функціонування адміністративних судів, також можна розділити на окремі групи за критерієм, наприклад, наскільки вони організовані (або цілеспрямовані).

Тому в загальній серії юридичних дій, пов'язаних із суспільними відносинами, які виникають, розвиваються і закінчуються за участю адміністративних судів, С. Бондар розрізняє наступні групи:

1) закони, що регулюють порядок здійснення адміністративних процедур (КАС в Україні);

2) правові акти, що визначають процедури створення адміністративних судів, їх структуру, завдання, функції, повноваження, відповідальність, відносини з іншими органами тощо;

3) правові акти, що регулюють внутрішні організаційні відносини перед адміністративними судами: контрольні, дисциплінарні, атестаційні тощо (юридичні процедури державного управління юстицією, організаційні та

адміністративні рішення керівників адміністративних судів щодо організації адміністративних процедур;

4) закони, що визначають норми, яких повинні дотримуватися всі підприємства, включаючи адміністративні суди (норми в галузі електроенергетики, водокористування, будівництва, землекористування, медицини, пожежі, епідеміології охорони здоров'я, навколишнього середовища тощо) [17, с. 6].

А. Борко та І. Шруб, класифікуючи нормативні правові акти, що визначають засади функціонування адміністративних судів в Україні, за сферами врегулювання класифікував їх таким чином:

1) правові акти, які визначають організаційні засади функціонування адміністративних судів (структуру, створення, реорганізацію та ліквідацію);

2) правові акти, що визначають засади забезпечення функціонування адміністративних судів (порядок призначення, переміщення або звільнення з посад суддів адміністративних судів різних рівнів);

3) правові акти, які визначають засади матеріального, технічного, інформаційного, фінансового та інших видів забезпечення діяльності адміністративних судів;

4) правові акти, які визначають правові засади (закріплюють повноваження та повноваження адміністративних судів, шляхи розгляду й вирішення ними адміністративно-правових справ) [95, с. 14].

Слід зазначити, що деякі науковці, які аналізують правову основу регулювання діяльності адміністративних судів, згідно з цим підходом визначають її як один із елементів безпосередньо правового статусу.

З цією позицією необхідно не погодитися, адже, як справедливо сказав С. Бондар, норми правових актів (правових актів) є лише основою для визначення простого складу адміністративно-правового статусу і не є самостійним елементом.

Є. Шевченко визначає адміністративно-правові засади адміністративного суду як правову основу для визначення та посилення його правового статусу як державного органу, що здійснює свої повноваження в галузі адміністративного права, а внутрішня правова база адміністративних судів є невід'ємною частиною загального механізму, регулює їх діяльність [92, с. 58].

Таким чином, створення адміністративно-правових норм адміністративних судів базується на положеннях чинного законодавства, що слід розуміти як правову основу для закріплення та визначення їх правового статусу. Отже, визначення та вивчення адміністративно-правових засад адміністративних судів України може здійснюватися шляхом аналізу законодавства України, що регулює їх формування та правовий статус [14, с. 7].

У сучасній науці до основних джерел, що складають правову основу адміністративних судів в Україні, найчастіше належать актуальні правові проблеми: теорія та практика. №25. 2012 328 Конституції України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та Адміністративний кодекс України [74].

Особлива позиція цих джерел у системі правового забезпечення адміністративного судочинства висвітлена зокрема на офіційному веб-сайті Вищого адміністративного суду України, де зазначається, що Вищий адміністративний суд України регулюється Конституцією України, Законом України та іншими нормативними актами.

Кодекс адміністративного судочинства України до законодавства про адміністративне судочинство відносить Конституцію України, власне сам Кодекс адміністративного судочинства України, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [34].

Л. Анохін, М. Козюбра, О. Корнієнко та інші наголошують на важливості міжнародних договорів як важливої частини системи правового забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні. [10, с. 86].

С. Бондар зазначає, що цей перелік не містить джерел статутів адміністративних процедур (особливо дій Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, які є обов'язковими для всіх суб'єктів PR). Статути є важливою та важливою частиною законодавчої бази адміністративних судів в Україні [17, с. 22].

Джерела адміністративного судочинства для сучасних дослідників включають закони, які дають громадянам право звертатися до судів та судових органів щодо дій, бездіяльності чи бездіяльності правоохоронних органів, місцевих органів влади, їх посадових та службових осіб, з особливим акцентом на їх ролі в адміністративних процедурах. Рішення Пленуму Верховного Суду України та Рішення Конституційного Суду України [46, с. 112].

З огляду на те, що до цього переліку не входять акти адміністративного судочинства (зокрема, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що зобов'язують усіх суб'єктів суспільних відносин), підзаконні акти С. Бондаря є невід'ємною частиною та важлива частина законодавчої бази є невід'ємною частиною

До джерел адміністративного судочинства сьогодні належать закони, прийняті виконавчою владою, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами та посадовими особами судової влади, а також судова практика, яка особливо підкреслює пленарне засідання Верховного Суду України та Конституційного Суду України, в адміністративному судочинстві. [39].

Слід зазначити, що в сучасній юриспруденції немає єдиного ставлення до класифікації джерел права в рішеннях Конституційного Суду України, оскільки вони є дуже конкретними, оскільки безпосередньо не визначають обов'язкові правила поведінки. У зв'язку з цим слід зазначити точку зору В. Бзенка, яка підкреслює головну особливість рішень Конституційного Суду: можливість внесення змін до закону або визнання його недійсним, вказує на їх

подібність із нормами, визнаними в юридичній літературі як правове джерело [13, с. 147].

Для того, щоб визначити правову основу функціонування адміністративних судів України, доцільно вийти за межі всебічного розуміння правових положень у цій галузі, які включають не лише закони, а й статuti та міжнародно–правові документи щодо надання адміністративно–правової допомоги судовій системі. Залежно від верховенства права можна розрізнити нормативні акти, які в сукупності складають правову основу для діяльності адміністративних судів в Україні.

1. Конституція України з найвищою юридичною силою. Закони й інші нормативні акти, прийняті на основі Конституції, повинні відповідати йому [39].

В. Шаповал зазначає, що Конституція є нормативно–правовим актом первинного характеру, актом виборчої влади, який має опосередкований вплив на адміністративні справи шляхом врегулювання конституційних питань [91, с. 13].

Насамперед Конституція України встановлює конституційні принципи права громадян на правовий захист. Норми Конституції – це норми прямої дії, які гарантують можливість звернення до суду з метою захисту конституційних прав і свобод людей [громадян] на основі Конституції [39].

Стаття 3 Конституції України, визнаючи людину найвищою соціальною цінністю, стверджує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають напрямок і зміст держави, їх затвердження та підтримка є головним завданням держави, держави несе відповідальність перед людиною та громадянином [39].

Ця стаття закріплена у формі загального правила, принцип відповідальності держави за його діяльність перед особою відображений у низці статей [39]. Зокрема, ст. У частині 55 Конституції зазначено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судами. Кожному гарантується право

оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб [39].

Конституція України також визначає принципи організації та здійснення адміністративного судочинства, а також загальні принципи адміністративного судочинства, що визначають права та обов'язки його учасників. Відповідно до Конституції України державна влада в Україні здійснюється на основі її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [39].

Основний закон України визначає статус судової системи, особливості та принципи її організації, гарантії незалежності та недоторканності суддів, вимоги до посади професійного судді тощо.

Оскільки адміністративні суди є частиною загальної системи українських судів, ці положення Конституції України, безумовно, мають безпосереднє відношення до них. У статті 124 Конституції зазначено, що судочинство в Україні веде Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції [39].

Загальна система судів базується на принципах територіальності та спеціалізації, що дозволяють визначити обсяг компетенції відповідної судової гілки влади та самого суду. Система спеціалізованих судів загальної юрисдикції, що складається з вузькоспеціалізованих судів, апеляційних та місцевих судів, включає адміністративні суди України. Конституція України також закріплює основні принципи судової влади та гарантує незалежність судів (і суддів), зокрема: заборона впливу на суддів; особливий порядок призначення та звільнення суддів; встановлення юридичної відповідальності за неповагу до суду та судді та втручання у судову діяльність; захист професійних інтересів суддів; вирішення питань внутрішньої діяльності судів судовим самоврядуванням; встановлення основних принципів справедливості (законність, рівність, опір, прозорість, обов'язок тощо) [39].

Міжнародні акти, що стосуються адміністративного судочинства. Вищою юридичною силою Конституції України є міжнародне право, ратифіковане

Верховною Радою, і, отже, є невід'ємною частиною національного законодавства [39].

Розвиток ефективної системи адміністративного судочинства в Україні включає включення сучасних європейських стандартів у цій галузі до національного законодавства. Основними документами, що регулюють функціонування загальноєвропейського адміністративного судочинства, є Конвенція про захист прав людини, її протоколи, що визначають типи, зміст та особливості прав людини, регулюють організацію Європейського суду й здійснення судочинства. Після ратифікації Конвенції Україна визнала на своїй території чинність цього міжнародного документа та обов'язкову юрисдикцію Європейського суду з прав людини у всіх питаннях, пов'язаних з тлумаченням та застосуванням Конвенції [47, с. 31].

Конвенція закріплює право на захист права громадян і законних інтересів у праві на порушення владних повноважень. Положення Конвенції, які безпосередньо стосуються адміністративних питань, включають: Принцип верховенства права, закріплений у преамбулі, який характеризується контролем за діяльністю державних органів, належним виконанням судових рішень проти державних органів, верховенством права, якістю закону тощо.

Кодекс адміністративного судочинства, який займає особливе місце серед усіх джерел, які в сукупності складають правову основу для діяльності адміністративних судів в Україні. Кодекс адміністративного судочинства визначає низку ключових термінів, що використовуються в цій галузі, а також містить значну кількість нових положень, що стосуються адміністративних процедур, обробляти інші концептуальні положення.

Як кодифікований законодавчий акт, КАС визначає: юрисдикцію адміністративних судів щодо розгляду адміністративних справ; порядок звернення до адміністративних судів; порядок здійснення адміністративного судочинства [34].

Закони України у сфері адміністративної юстиції. Перш за все, слід відзначити Закон «Про судоустрій і статус суддів», що визначає основні засади організації судової влади й здійснення правосуддя в Україні, зокрема: визначає систему судів загальної юрисдикції; визначає статус професійного судді; визначає систему та порядок здійснення суддівського самоврядування; встановлює систему і загальний порядок забезпечення діяльності судів; регулює інші питання судоустрою і статусу суддів.

Серед інших нормативних актів, які регулюють питання, що стосуються функціонування адміністративних судів України, можна виокремити:

Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», що встановлює систему заходів державного захисту працівників суду від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків;

Закон України «Про Вищу раду юстиції», який встановлює статус Вищої ради юстиції як незалежного органу, що несе відповідальність за формування професійного суддівського корпусу, а також за прийняття рішень щодо порушення суддями та прокурорами вимог про несумісність та їх дисциплінарну відповідальність;

Закон України «Про доступ до судових рішень», що визначає порядок доступу до судових рішень, схвалених судами загальної юрисдикції, та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, що має на меті забезпечення відкритості діяльності судів, передбачення судових рішень та сприяння ідентичному застосуванню законодавства [66].

Крім того, до джерел адміністративного провадження відноситься ряд законів, що стосуються закріплення права громадян на оскарження в суді дій чи бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, зокрема: «Закони України» Про звернення громадян »,« Про національної поліції »,« Про адвокатуру та адвокатуру »,« Про нотаріусів »,« Про інформацію »та ін. Закон України« Про виконання рішень та

застосування прецедентного права Європейського Суду з прав людини », прийнятий у 2006 році для підвищення рівня внутрішньодержавного адміністративного провадження , який регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконувати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основних свобод та ін.

Постанови в системі правового забезпечення адміністративних судів України: Постанови Верховної Ради України про розвиток судової системи, вдосконалення судочинства, кадровому забезпеченні судів і ін. «Про Концепцію судової реформи в Україні», «Про обрання судді» та ін.); Актуальні проблеми права: теорія і практика.

Укази Президента України про створення і регулювання адміністративних судів: «Про Апеляційному суді України, Касаційний суд України та Вищому адміністративному суді України», «Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількості суддів»; «Про кількісний склад суддів адміністративних судів» та ін.;

Укази Президента України, що стосуються реформування нормативно-правової бази та вдосконалення правового забезпечення діяльності адміністративних судів: «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», «Про вдосконалення мережі адміністративних судів України» та ін. [75, с. 25].

Укази та Розпорядження Президента України, спрямовані на підвищення ефективності виконання рішень судів, професійної підготовки суддів, забезпечення належних умов діяльності судів:

Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення ефективності виконання рішень судів»;

Розпорядження Президента України «Про підготовку професійних суддів», «Про заходи щодо забезпечення належних умов діяльності судів»;

Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, спрямовані на деталізацію відповідних законів України, актів Верховної Ради і Президента України: «Про граничну чисельність працівників апарату Вищого адміністративного суду України», «Про затвердження граничної чисельності працівників апарату місцевих адміністративних судів та апеляційних адміністративних судів», «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (Перелік судових рішень)» та ін.;

Нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, що видаються ними на основі та на виконання законів й інших нормативних актів, які стосуються питань функціонування системи адміністративних судів України.

Важливе місце серед них займають накази Державної судової адміністрації України, яка, відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів», здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів та діяльності суддів [74];

Правові акти судових органів, спрямовані на роз'яснення застосування правових норм, аналіз та узагальнення судової практики: постанови пленуму Верховного Суду України, рішення Конституційного Суду України тощо.

Таким чином, сукупність існуючих правових норм, що передбачають регулювання адміністративних судів у сучасному адміністративному праві, можна класифікувати за різними критеріями. Відповідно до правової сфери законодавство про діяльність адміністративних судів України підпорядковується конституційним, адміністративним, адміністративним та процесуальним процедурам тощо [9, с. 97].

РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АПЕЛЯЦІЙНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

2.1. Мета, завдання та принципи адміністративного судочинства на сучасному етапі реформування судової системи України

Розвиток України як європейсько–правової держави, у якій надійно захищено й гарантовано права і свободи людини та громадянина, лаконічно пов'язано із формуванням та ефективною діяльністю адміністративної юстиції.

Описуючи адміністративне судочинство як елемент який не можна відділити від загальної системи захисту прав та законних інтересів людини та громадянина, потрібно звернути увагу на принципи та особливості їх застосування й завдання які полягають на адміністративне судочинство.

У своїй роботі А. В. Руденко дає вичерпну інтерпретацію поняття адміністративних процесів. На його думку, адміністративне правосуддя є різновидом здійснення правосуддя, що включає всебічне, всебічне, об'єктивне та рішуче рішення в судах компетентної юрисдикції. Уряд, органи державної влади, їх посадові та службові особи) - з іншого боку для захисту прав і свобод фізичних, юридичних осіб □ використовуючи верховенство права у сфері публічно-правових відносин [75, с. 48-49].

Відповідно до пункту 5 частини 1 статті 3 Кримінально-процесуального кодексу України, до змісту адміністративного процесу належать правовідносини, що виникають під час адміністративного судочинства. Теоретично термін "адміністративний процес" відноситься до розвитку українського адміністративного права. Це було у 2005 році до прийняття КАС України та встановлення адміністративного процесу, спрямованого на вирішення

адміністративних спорів. Якщо метою судового розгляду є уявне подання бажаного результату - тоді слід зазначити, що метою адміністративного судочинства є забезпечення захисту прав та законних інтересів юридичних та фізичних осіб, уряду, права та справедливості. Мета справедливості виражається через дії [34].

Відповідно до ч. 1 ст. 2 КАСУ, завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ [34].

Будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів влади можуть бути оскаржені в адміністративних судах, якщо Конституцією або законами України не встановлено інший порядок прийняття таких рішень, дій чи бездіяльності.

На думку В.В. Башкатова і О.П. Світличного, основним завданням відчизняного адміністративного провадження повинно бути захист природних прав громадян від порушень з боку органів державної влади, їх посадових осіб, які виконують владні функції згідно з чинним законодавством [12, с. 54].

Основний зміст практики правозахисної діяльності адміністративних судів полягає у забезпеченні відновлення та захисту прав фізичних та юридичних осіб у разі порушень суспільних відносин, характеристики та типи класифікації яких ще не досліджені належним чином, у національній судовій практиці, має велике значення – як теоретично, так і практично, оскільки безпосередньо пов'язане з вибором особи перед компетентним судом з метою захисту певних прав, порушених або незабезпечених у відносинах з владою, і, як результат, цілей ефективності та результативності судового процесу досягти.

Національна концепція адміністративно–правового захисту виникає із забезпечення як публічних, так і приватних (визначених публічним або приватним правом) суб'єктивних прав осіб, коли вони можуть бути порушені або обмежені суб'єктом у відносинах публічного права (ч. 1 ст. 2 КАСУ).

Адміністративні процедури захищають більшість політичних та соціальних прав і свобод громадян України, а також широкий спектр економічних, особистих та духовних суб'єктивних правових можливостей особи, які визначаються нормативними діями України, реалізація яких відбувається у відносинах з органами влади та місцевого самоврядування є стосовно яких існують порушення в роботі останніх або їх посадових чи службових осіб [41, с 254].

Таким чином, адміністративне провадження як процесуальна діяльність асоціюється з «розглядом та вирішенням адміністративних справ», що вказує на процесуальну сторону правосуддя в адміністративних спорах, таким чином характеризуючи його процес, що спрямований на вирішення публічних суперечок, а також захист прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів влади, якщо таке порушення мало місце.

Це свідчить про те, що адміністративна судова система в Україні є особливим незалежним правовим інститутом, який прагне неупереджено вирішувати суперечки між державою та громадянським суспільством (конкретними суб'єктами) [35, с. 78].

Однак це не виключає того, що адміністративні суди виконують функцію гаранта законності у державному регулюванні економіки, а також невиправдане втручання органів влади та муніципалітетів у сфері вільної ринкової економіки.

Таким чином, адміністративне провадження як процесуальна діяльність пов'язане з «розглядом та врегулюванням адміністративних питань», що показує процесуальну сторону судової влади в адміністративних справах і, таким чином, характеризує її фактичний процес вирішення спорів відповідно до публічного

захисту права та права осіб та інтереси. юридичні особи від порушень лінійок, якщо таке порушення існує.

Зазначаючи, що відповідно до пункту 1 статті 1 ст КАСУ, адміністративні процедури визначаються як діяльність адміністративних судів з розгляду та вирішення адміністративних справ, тобто рішення фактично означає усунення конфліктів між фізичною або юридичною особою та суб'єктом владних повноважень, коли право порушується, відновлюється або захищається іншим чином, що забезпечує ефективне відновлення прав або справедливе відшкодування збитків, якщо суд обов'язково підтвердить відсутність між сторонами спірного матеріального правовідносини та відсутність права позивача, на захист якого він звернувся до адміністративного суду, або якщо спірне матеріально–правове відношення укладено вимоги позивача в незаконному або недоведеному порядку [34].

Що стосується принципів адміністративної юстиції, слід сказати, що це фундаментальні принципи, ідеї, що відображають якісні характеристики закріплені в законі і відображають структуру адміністративної юстиції, стан і перспективи її розвитку. Метою є захист прав, свобод та інтересів особи, прав та інтересів юридичних осіб у сфері суспільних відносин від порушень з боку влади.

Крім КАС України, принципи адміністративної юстиції закріплені в Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основних свобод та інших міжнародних договорах, обов'язковий характер яких затверджений Верховною Радою України. Згідно зі статтею 129 Конституції України до основних принципів правосуддя відносяться:

- 1) забезпечення дведення вини;
- 2) рівність всіх учасників судового процесу перед законом та судом;
- 3) законність;
- 4) змагальність сторін та свобода у наданні ними до суду своїх доказів та в доведенні перед судом їх переконливості;

- 5) підтримання державного обвинувачення прокурором у суді;
- 6) гласність судового процесу і його повне фіксування технічними засобами фото та відеофіксації;
- 7) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 8) гарантування апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, що встановлюється законом;
- 9) обов'язковість рішень суду.

Відповідно до ст. 7 КАСУ принципами здійснення правосуддя в адміністративних судах є:

- 1) законність;
- 2) верховенство права;
- 3) рівність всіх учасників адміністративного процесу перед законом та судом;
- 4) гласність і відкритість адміністративного процесу
- 5) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин по справі;
- 6) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, крім випадків, установлених цим Кодексом;
- 7) обов'язковість судових рішень [34, 39].

Слід також зазначити, що принципи адміністративної юстиції відображають їх основні характеристики та визначають структуру, принципи проектування та логіку розміщення положень, що дозволяють повністю зрозуміти їх сутність та значення та сприяють правильному застосуванню адміністративного судочинства.

Принципи адміністративної юстиції слід розглядати в тісному контексті, які у структурованій формі утворюють єдину систему, доповнюють одна одну і розкриваються змістом іншої. Як справедливо зазначає С. Бондарчук, принципи сприяють твердому пізнанню та застосуванню адміністративних процесуальних

норм, складають фундамент для законодавчої практики, підготовки, розробки та прийняття відповідних правових норм та їх наступного вдосконалення, характеризують характер та значення права як регуляторного органу у відносинах з громадськістю. Сфери здійснення правосуддя в адміністративних справах, їх соціальна цінність [17, с. 18].

Відмінними рисами принципів адміністративних процедур є:

А) ідеологічна спрямованість – принципи базуються на певній ідеї, яка є передумовою її виникнення і залежить від соціально–правових факторів суспільного життя;

Б) Формальна надійність – принципи верховенства права відображаються в тому, що вони додаються до КАС як окрема стаття з текстовим текстом;

В) Демократія – принципи адміністративного процесу, невід’ємна частина людської культури, цінності ідеологічної системи, такі як верховенство права, громадянське суспільство, рівність, незалежність і свобода;

Г) Ефективність – принципи адміністративних процедур враховуються на всіх стадіях адміністративного процесу та в усіх видах процедур в адміністративних справах;

Д) Незалежність – зміст одного принципу не повинен дублювати зміст інших принципів процесу управління;

Е) Система – принципи утворюють певну групу, яка взаємодіє та взаємодіє між собою та формує відповідну цілісність і єдність [40, с. 176].

Принципи адміністративних процедур можна класифікувати за такими критеріями:

1) у сфері застосування – державне, галузеве та міжгалузеве право;

2) методом нормативного просування – принципи, встановлені Конституцією України або нормативно–правовими актами та застосовуються в судовій практиці та впливають із положень законодавства про адміністративні процедури;

3) відповідно до предмета впливу – норми, що визначають процесуально–правову діяльність Адміністративного суду та правила, що визначають процесуальну діяльність осіб, які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники сторін та треті особи);

4) щодо предмета правового регулювання:

А) принципи організації правосуддя (справедливість та справедливість), а також функціональні (принципи процесуальної діяльності – справедливість);

Б) норми, що регулюють зміст провадження (офіційне тлумачення всіх справ, розсуд, судовий розгляд тощо);

В) принципи, що визначають процедурну форму процедур (пропаганда, прозорість). Запропонована класифікація дозволяє уникнути суперечностей у термінології та дозволяє знати особливості оновленого адміністративно–процесуального законодавства [26, с. 58].

Виділено дві групи правил функціонування адміністративних судів (загальні правила судочинства в Україні та правила організації (забезпечення) функціонування адміністративних судів), вони тісно взаємопов'язані та утворюють комплексну систему. Кожен принцип відіграє самостійну роль, характеризуючи як загальні принципи здійснення правосуддя, так і конкретну стадію або процесуальний інститут, але між ними існує взаємозв'язок що визначаються єдністю цілей та завдань адміністративного судочинства. Таким чином, їх загальною метою (метою та завданням) є, з одного боку, захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері суспільних відносин, а з іншого - забезпечення (організувати) ефективне функціонування адміністративних судів.

2.2 Роль та місце адміністративного судочинства в структурі адміністративного процесу

Аналіз наукових робіт показує, що термін "адміністративний процес", як правило, визначається у широкому і вузькому розумінні цього слова. Широко зрозумілий адміністративний процес визначається як сукупність послідовних видів діяльності, регульованих законом, метою яких є застосування та реалізація адміністративного права. Цей процес можна визначити як адміністративно-процесуальний і тому основну функцію можна визначити як правозастосування.

Адміністративний процес (у вузькому розумінні) - це законодавчо врегульована адміністративно-процесуальна діяльність суб'єкта адміністративної юрисдикції у сфері застосування норм матеріального права при вирішенні адміністративно-правового спору або у справах про адміністративні правопорушення. Такий процес можна вважати адміністративно-юрисдикційним, а функцією - правоохоронним.

У вітчизняній науці радянського та пострадянського періодів категорія "адміністративний процес" розглядається переважно в більш широкому розумінні. Широкий підхід науковців до розуміння терміна "адміністративний процес" пояснює, що процес був найбільш схильний до ідеологічного впливу порівняно з іншими судовими процесами.

Раніше вважалося, що в радянській державі не могло бути суперечок між урядом і громадянами, тому необхідність в адміністративній юстиції була взаємовиключною. Таким чином, під адміністративним процесом в першу чергу розумілася регульована виконавча і розпорядча діяльність державного управління, що послужило поштовхом для широкого тлумачення категорії «адміністративний процес» у вітчизняній науці [35, с. 49].

Прихильники широкого розуміння терміну «адміністративний процес» говорять про нерівність адміністративного процесу з цивільним і кримінальним судочинством.

Вони безпосередньо пов'язують адміністративний процес з управлінською діяльністю державних органів. З точки зору обсягу обговорюваних питань, функції управління владою органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, на їхню думку, спрямовані не тільки на дозвіл адміністративно-правових спорів та адміністративних питань, але, перш за все, вони в порівнянні з позитивним урядом. управлінська діяльність, спрямована на задоволення соціальних потреб населення в різних сферах економічної, соціальної та культурного життя. Інша точка зору полягає в тому, що адміністративний процес в силу характеру правовідносин не слід розглядати як складову частину адміністративного права, так як це повністю самостійна галузь права з судово-процесуальною спрямованістю [5, с. 87].

Інші дослідники не погоджуються із широко зрозумілим використанням цієї категорії, вказуючи на досить широке тлумачення адміністративного процесу та його фактичне ототожнення з поняттям виконавчої діяльності держави, а також на обмежене розуміння адміністративного процесу та його обмеження насправді лише юрисдикційною діяльністю [78, с. 23].

Водночас КАС України прийняла концепцію вузького розуміння адміністративного процесу як однієї з категорій здійснення правосуддя в адміністративних справах [34].

Виникнення адміністративного судочинства та розвиток процесуального законодавства у сфері адміністративного судочинства сприятимуть появі нового погляду на адміністративний процес, а отже, і появі "нової" галузі процесуального права - адміністративного процесу - питання, що виникають із зв'язків з громадськістю.

З іншого боку, процес управління повинен регулюватися адміністративно-процесуальними правилами державного управління, які реалізовуватимуться не лише в рамках державного управління, а й будуть зосереджені на зовнішніх відносинах державного управління з громадянами та юридичними особами. З огляду на вищевикладене, можна сказати, що навіть широке розуміння терміна "адміністративний процес" сьогодні не може охопити всю кількість спеціалізованих справ - адміністративних судів, тобто адміністративних процесів. Тому пропонується використовувати термін «адміністративна процедура» для визначення адміністративної процедури [41, с. 1]. 83].

Дослідники висловлюють думку, що в юридичних науках існує дві концепції розуміння терміна «адміністративний процес» - судова та адміністративна. Це виправдовує необхідність використання терміна "адміністративна процедура" стосовно діяльності підрозділів державного управління. Таким чином, адміністративний порядок визначає законодавчо встановлений порядок розгляду та вирішення адміністративних справ суб'єктами державного управління.

Адміністративний процес пропонується визначити регульованим нормами адміністративного судочинства у правовідносинах, що виникають між адміністративним судом, сторонами та іншими учасниками адміністративної справи в частині розгляду та врегулювання публічно-правових спорів, учасниками яких є: по-перше, державні структури. по-друге, фізичні та юридичні особи [58].

Ці теоретичні записи наукових поглядів на розуміння сутності адміністративного процесу свідчать про творчий пошук, поштовхом для активізації якого стало прийняття Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 3, що визначає поняття адміністративного судочинства як адміністративні суди. експертиза та вирішення адміністративних питань.

Судовий адміністративний процес є нормативним стандартом, ідеальною моделлю, сукупністю певних ознак, методів, типів, правил і, як і будь-яка ідея - нормами, що мають власну систему та структуру, а також інформаційний та нормативний характер [53, с. 71].

Тому доцільно встановлювати різні стадії єдиної судової адміністративної процедури - адміністративної процедури - на основі мети, досягнутої на кожному етапі, а також завдань, що відповідають меті. Стаття 3 Кримінально-процесуального кодексу України визначає адміністративне судочинство як діяльність адміністративних судів при розгляді та розгляді адміністративних справ у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України. Адміністративне провадження визначається як процесуальний елемент адміністративного судочинства в Україні [34].

З теоретичної точки зору адміністративне судочинство можна назвати процесуальним порядком (формою) здійснення правосуддя в адміністративних справах, захистом порушених прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публік рілейшнз [83, с. 114].

Пункт 1, частина 1, ст. 3 КАС України зазначає, що справа про адміністративну юрисдикцію (адміністративна справа) - це спір публічно-правового характеру, в якому принаймні одна зі сторін є органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, його посадовою особою чи посадовою особою або іншим суб'єктом енергетичної діяльності функції управління відповідно до положень закону, включаючи функції, що здійснюють делеговані повноваження. Варто зазначити, що чинне українське законодавство не визначає публічно-правового спору, і це тягне за собою непорозуміння при вирішенні питання про розгляд даної справи в адміністративному провадженні. Тому з урахуванням положень ст. 2, 3, 17, 50, 105 КАС України, одним із проявів публічно-правового спору є публічне право та відносини, в яких спір виник [34].

Публічно-правові відносини повинні охоплювати відносини, що виникають між фізичними, юридичними особами, з одного боку, та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами та іншими суб'єктами, що здійснюють свої функції управління повноваженнями на основі правових положень, включаючи здійснення делеговані повноваження (при розподілі на уповноважені суб'єкти) - з іншого боку, а також відносини між уповноваженими суб'єктами при здійсненні ними управлінських повноважень, включаючи делеговані повноваження, а також суперечки, що виникають із укладення, внесення змін, виконання, припинення та анулювання адміністративних договорів. Важливим критерієм адміністративно-правових відносин є ієрархічна підпорядкованість суб'єктів цих відносин.

Адміністративні правовідносини не є обов'язковими, це не взаємні, а односторонні правовідносини та відносини управління. Традиційно типовий адміністративний спір базується на адміністративному порушенні з боку правопорушника.

Внаслідок вчинення адміністративного правопорушення винна сторона зазнає заходів впливу чи примусу. Якщо предметом спору є рішення, дія чи бездіяльність державних органів, пов'язані із здійсненням господарської діяльності юридичною або фізичною особою, то характер спірних правовідносин, з одного боку, є обов'язком - сплатити податок), а з іншого - державний орган (виконання зобов'язань щодо забезпечення прав підприємця та створення належних умов для його підприємницької діяльності). Завдяки "взаємності" зобов'язань відносини між державним органом та суб'єктом господарювання стають приватно-державними. Друга ознака публічно-правового суперечки полягає в тому, що порушення прав, свобод та інтересів у таких суперечках має відбуватися лише від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб та інших суб'єктів, які виконують свої державні функції згідно із законом, у тому числі здійснення

делегованих повноважень - відповідно до ст. Пункт 3 7 КАС України - за умови авторизації. У цьому випадку "суб'єктами владних повноважень можуть бути не лише органи, їх посадові або службові особи, а й підприємства, установи та організації та навіть фізичні особи за умови, що на них покладено певні адміністративні повноваження".

Третя особливість полягає в тому, що відповідно до визначення поняття "адміністративний позов" та його змісту, запити на захист прав, свобод та інтересів суспільних відносин органів управління при здійсненні ними функцій управління згідно із законом, включаючи здійснення делеговані повноваження, можуть бути перевірені.

Тому основним критерієм розмежування спорів є характер спірних правовідносин, оскільки від виконавчої влади, місцевого самоврядування, інших суб'єктів державної влади та характеру спору (публічного права) залежатиме його визначення. , приватне право, приватно-публічне право).

Адміністративна юрисдикція повинна охоплювати спір, що виник між двома (декількома) конкретними суб'єктами стосовно їх прав та обов'язків у конкретних правовідносинах, в якому принаймні один суб'єкт юридично уповноважений керувати поведінкою іншого суб'єкта, який належним чином зобов'язаний відповідати вимогам та командам такого авторитетного суб'єкта або фактично підпорядковуватися такому суб'єкту.

Однак в результаті такої інтерпретації можна широко визначити коло органів та посадових осіб, які будуть підпорядковуватися характеристикам суб'єкта владних повноважень. Так, вони можуть бути слідчими, прокурорами (якщо, наприклад, протестують у кримінальній справі) тощо. Для визначення сфери дії суб'єктів владних повноважень слід звернути увагу на те, що КАС України ідентифікує такі суб'єкти лише тоді, коли вони виконують не владні, а управлінські функції. Зміст управлінської функції є вужчим за владну, і фактично він набуває впливу, визначеного правовим статусом Верховного Суду України в

інформаційному листі від 26 жовтня 2005 р., № 3.2–2005. Але такий вплив має організаційний зміст і пов'язаний із упорядкуванням та організацією певних відносин за допомогою влади [72].

Слід зазначити, що невизначеність стадій судового адміністративного процесу в теоретичних дослідженнях означає, перш за все, недостатній ступінь сформованості теорії адміністративного процесу, оскільки категорія "стадія" є ключовою при дослідженні проблем процесуальні відносини. У великому обсязі, по суті складні заходи, пов'язані із здійсненням адміністративного судочинства, можна розділити на три частини або стадії:

- 1) розглянути та прийняти рішення по суті справи;
- 2) перевірка законності та обґрунтованості рішення;

3) оскарження рішення, яке підлягає виконанню. Вибрані стадії стосуються усіх видів судового адміністративного провадження, що входять до складу судового адміністративного процесу: провадження в адміністративних судах першої інстанції, апеляційне провадження, касаційне провадження, провадження у виняткових обставинах, провадження за нововиявленими обставинами. У той же час кожне з проваджень має конструктивні особливості, що виявляються у конкретизації відповідних процесуальних етапів, які систематизуються на окремих стадіях [86, с. 151].

На першому етапі здійснюється правосуддя, завдання адміністративного судочинства здійснюється шляхом винесення законного та обґрунтованого рішення в адміністративній справі. Процесуальним способом здійснення стадії розгляду та врегулювання справи є фактично провадження у суді першої інстанції. Другий етап - перевірка законності та обґрунтованості рішення - є процесуальним засобом забезпечення законності рішення адміністративного суду першої інстанції.

Мета та завдання цієї стадії реалізуються чотирма процесуальними способами: апеляційне провадження, касаційне провадження, провадження у

виняткових обставинах, провадження за нововиявленими обставинами. Третім етапом адміністративного судочинства є оскарження виконання судового наказу. Його реалізація є гарантією виконання рішення, прийнятого в адміністративному провадженні, захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб [34].

Таким чином, судовий адміністративний процес - це система взаємопов'язаних правових форм функціонування уповноважених суб'єктів, що виявляється у здійсненні правосуддя в адміністративних справах, що регулюються адміністративними нормами процесу. Це процедура розгляду справ про адміністративну юрисдикцію адміністративними судами. Судова адміністративна процедура як дуже важлива соціальна діяльність чітко регулюється адміністративними нормами та процесуальними нормами. Її не можна ототожнювати з однією процесуальною нормою або групою з них. Вона не може бути рівною тій чи іншій окремій адміністративній процедурі.

2.3 Склад суду в адміністративному судочинстві

Під складом суду в адміністративному провадженні необхідно розуміти суддю або колегію суддів, визначену автоматизованою системою документообігу адміністративного суду на принципі надійності для розгляду та вирішення конкретної справи, прийнятої до провадження у справі цей суд. Відповідно до ч. 3 ст. 151 КАС, принцип довіри враховує кількість справ, що розглядаються суддями, заборону брати участь у перегляді рішень судді, який брав участь у їх прийнятті, перебування суддів у відпустці, лікарняному, у справі поїздки та закінчення терміну повноважень.

У п. 2 ч. 4 ст. 15 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 7 липня 2010 р. Зазначено, що законодавством можуть бути передбачені й інші

справи, в яких суддя позбавлений права здійснювати правосуддя або брати участь у розгляді суду справ [74].

Зокрема, положення ст. 27 КАС забороняє включати суддю до складу суду для вирішення адміністративної справи: 1) якщо він брав участь у розгляді цієї справи або суміжної справи в якості представника, секретаря суду, свідка, експерта, спеціаліста або перекладач; 2) якщо він прямо чи опосередковано зацікавлений у результаті розгляду справи; 3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем сторони або інших осіб, які беруть участь у справі; 4) за наявності інших обставин, що викликають сумнів у неупередженості судді; 5) у разі порушення порядку визначення судді для розгляду справи, встановленого ч. 3 ст. 151 цього Кодексу [34].

Також до суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї, родичами або родичами подружжя. При наявності хоча б одного з перерахованих вище обставин неминуче виникають сумніви в тому, наскільки об'єктивно суддя зможе розглянути і винести рішення по справі. В цьому випадку неупередженість складу суду досягається за рахунок закріпленого в КАС механізму відсторонення судді (колегії суддів).

Вимога Конвенції про неупередженому (неупередженому) судовий розгляд є одним з аспектів права на справедливий судовий розгляд. ЄСПЛ включає два компонента в зміст поняття неупередженості суду. По-перше, суд повинен бути неупередженим суб'єктивно, а це значить, що він не може мати особистих симпатій, переваг або переваг [22, с. 36].

При цьому Суд виходить із презумпції неупередженості складу суду, відповідно до якого останній вважається неупередженим до тих пір, поки не з'являться докази зворотного. По-друге, суд повинен бути об'єктивно безстороннім, тобто національне законодавство повинне передбачати «достатні гарантії, що виключають будь-які законні сумніви». Це означає введення обмежень на участь суддів у політичному житті, а також на інші види діяльності,

здійснення яких може викликати підозри в особистій зацікавленості судді у справі.

Відповідно до ч. 1 ст. 30 КАС в разі виникнення обставин, що забороняють судді розглянути і прийняти рішення по справі, він зобов'язаний подати у відставку. Особи, які беруть участь у справі, також мають право ініціювати відведення - головне, щоб він був мотивований і оголошений до початку адміністративної справи по суті. Заява про відкликання (самовідвід) подається в письмовій формі з обґрунтуванням відповідних підстав.

Згідно з практикою адміністративних судів при розгляді заяв про звільнення судді (колегії суддів), більшість з них не мають належної мотивації і не забезпечені необхідними доказами. У спеціальній юридичній літературі зазначається, що надати додаткові докази досить складно, так як такі заяви зазвичай розглядаються судом практично відразу після надходження [34].

Норми КАС допускають самовідвід навіть після того, як розгляд справи вже почалося, але тільки в тому випадку, якщо підстави для відводу раніше не були відомі. Якщо така заява залишається в силі, якщо справа розглядалася колективно, викликається інший суддя, і справа розглядається повторно. Вимога незмінності суду міститься в ст. 26 КАС, в інструкціях якій відображено принцип безпосередності судового розгляду, згідно з яким формування внутрішнього переконання судді має ґрунтуватися на особистому дослідженні доказів і вивченні всіх матеріалів справи.

Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті рішенням суду, який розглядає справу (ч. 2 ст. 31 КАС). У разі звільнення кількох суддів або всього суду це питання вирішується простою більшістю голосів. Таким чином, в ході адміністративного провадження висновок про наявність чи відсутність інтересу до результатів справи приймає відводиться суддя (або з його участю) [34].

На наш погляд, суперечливість судової практики, яка склалася при розгляді заяв про звільнення судді з посади, пояснюється тим, що законодавець

використав оціночні правові категорії без розкриття їх змісту при викладі підстав для звільнення (самовідводу) судити. З урахуванням предмета звернення, суб'єктивного складу сторін правовідносини, з яких виник спір, а також складності справи, його розгляд і вирішення можуть здійснюватися індивідуально або колегіальним судом.

Кожна з цих процедур в даному випадку не позбавлена своїх достоїнств і недоліків. Таким чином, розгляд справи однією людиною забезпечує швидке і економічне рішення, що, в свою чергу, знижує навантаження на суддів і робить судовий розгляд менш фінансово обтяжливим як для його учасників, так і для держави.

Крім того, зростає персональна відповідальність судді за винесене рішення. Однак, коли справа розглядається професійним суддею, існує ризик того, що одна сторона незаконно вплине на нього і винесе необ'єктивне рішення.

Існує загальноприйнята думка, що колегіальний склад суду, в порівнянні з індивідуальним, може вирішувати справу більш об'єктивно і неупереджено. Також до переваг колегіального розгляду відносяться всебічне вивчення та зважена оцінка обставин справи, в результаті чого виноситься рішення, що відповідає всім вимогам матеріального та процесуального права.

За загальним правилом, сформульованим у ч. 1 ст. 23 цього Кодексу, всі адміністративні справи в суді першої інстанції розглядаються і вирішуються суддею одноособово. У цьому випадку суддя діє як суд і є головуючим у судовому засіданні. Правда, в КАС передбачено значну кількість винятків із цього правила. Але спочатку доцільно нагадати, що більшість адміністративних справ як суди першої інстанції вирішують місцеві адміністративні суди, в яких законодавством віднесено місцеві загальні суди як адміністративні та окружні адміністративні суди [34].

Підсудні цим судам справи, як зазначалося вище, вирішуються одноосібно, але не завжди, оскільки приписи ч. 2 ст. 24 КАС наділяють суддю місцевого

адміністративного суду правом ініціювати розгляд і вирішення справи, яка перебуває в його провадженні, колегією в складі трьох суддів у разі її особливої складності.

Крім цього, адміністративні справи, предметом оскарження в яких є рішення, дії або бездіяльність Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України, їх посадової чи службової особи, виборчої комісії (комісії з референдуму), члена цієї комісії розглядаються і вирішуються в окружному адміністративному суді колегією у складі трьох суддів (ч. 1 ст. 24 КАС) [34].

Існують і інші приклади того, коли, всупереч загальним правилом, адміністративні справи вирішуються в першій інстанції колегіально. Деякі категорії справ відповідно до КАС вирішуються як судами першої інстанції: 1) апеляційними адміністративними судами; 2) Київським апеляційним судом; 3) Вищим адміністративним судом України (далі - ВАСУ). Так, адміністративні справи про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, розміщених на ньому, з мотивів суспільної необхідності розглядаються та вирішуються апеляційним адміністративним судом за місцем знаходження нерухомого майна, яке підлягає примусовому відчуженню (ч. 2 ст. 1831 КАС).

Згідно ч. 4 ст. 18 ч. 2 ст. 1711 КАС ВАСУ як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції, рішення, дії або бездіяльність Кваліфікаційнодисциплінарної комісії прокурорів.

Також в ВАСУ оскаржуються рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму. Всі інші рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої

комісії, члена цієї комісії оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду (ч. 3 ст. 173 КАС) [34].

Адміністративні справи, підсудні Київському апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією у складі трьох суддів, а ті, що підсудні ВАСУ як суду першої інстанції, - колегією у складі не менше п'яти суддів. Перегляд рішень, прийнятих адміністративними судами, завжди має здійснюватися колегіальним складом суду. Так, апеляційний перегляд рішень місцевих адміністративних судів здійснюється в апеляційних адміністративних судах колегією в складі трьох суддів. Необхідно відзначити, що судом апеляційної інстанції у справах, розглянутих за ч. 3 ст. 172, ч. 2 ст. 183 КАС, є ВАСУ, який здійснює перегляд рішень в зазначених категоріях справ колегією в складі трьох суддів.

Рішення ВАСУ як суду першої інстанції підлягають перегляду Судовою палатою в адміністративних справах Верховного Суду України (далі - ВСУ) (ч. 6 ст. 171 КАС), засідання якої є правомочним за умови присутності на ньому не менше двох третин суддів від її складу [34].

Проаналізувавши нормативні акти, що регулюють склад суду в адміністративному судочинстві, було встановлено їх недосконалість.

По-перше, визначаючи процедуру вирішення питання про відвід судді, законодавець проігнорував фундаментальний принцип «ніхто не може бути суддею у власній справі».

По-друге, при поданні нормативного матеріалу щодо підстав для оскарження судді були використані оціночні поняття, що призводить до різного розуміння та застосування деяких законодавчих норм адміністративними судами.

Для підвищення рівня правового регулювання цих питань законодавець повинен приділяти більше уваги науковим розробкам з цього приводу, а також враховувати проблемне застосування таких норм судами.

РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

3.1 Деякі проблеми розвитку адміністративного судочинства в Україні

Судова влада є основою верховенства права і спрямована на захист Конституції та цінностей, які вона декларує. Суд врівноважує суспільство. Завданням судової влади було і залишається найнадійніший захист конституційних прав і свобод людини, а також законності та правопорядку в державі [7, с. 32].

Як показує досвід багатьох країн, система адміністративних судів здатна швидко та ефективно вирішувати спори, що виникають у сфері суспільних відносин. Саме таку модель адміністративного судочинства впроваджує Україна. Конституція України (статті 55 та 124) встановила функцію судового контролю у формі адміністративного судочинства як невід'ємну частину здійснення правосуддя разом з іншим ключовим елементом - правосуддям [47, с. 120].

Адміністративні процедури посідають ключове місце в механізмі адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян. На думку М. Смоковича, адміністративний суд в сучасній Україні став важливим політичним фактором не лише у справах про позови проти вищих органів влади, але й в інших, що через постійне збільшення їх кількості свідчить про катастрофічне невдоволення громадян іншими суб'єктами владних повноважень [79, с. 15]

У той же час можна сказати, що адміністративні суди сьогодні мають велику довіру до суспільства і прагнуть це виправдати своєю працею, виконуючи, зокрема, Конституцію України, міжнародні документи з прав людини дотримуючись пріоритетності прав громадян.

Процесуальне законодавство сприяє вподобанню адміністративного судочинства для громадян: незначна сума судових витрат, дія презумпції вини

адміністративного органу, активність суду у пошуку доказів тощо. І високий рівень довіри громадян до адміністративні суди підтверджуються несподіваною кількістю їх апеляцій в цих судах.

Водночас існує низка проблем, які так чи інакше впливають на роботу адміністративної судової системи. Якщо ці проблеми не будуть вирішені найближчим часом через законодавчі чи організаційні заходи, буде важко запобігти розчаруванню [88, с. 106]

Таким чином, найбільшою проблемою можна вважати перевантаження адміністративних судів справами. За перше півріччя 2019 року до апеляційних адміністративних судів надійшло майже 472 тис. Справ, що в 2,5 рази більше, ніж за перше півріччя 2018 року.

Вищий адміністративний суд України прийняв майже 40 000 справ та матеріалів, що в 1,6 рази більше, ніж за відповідний період минулого року. Таким чином, у першій половині 2019 року до адміністративних судів надійшло більше скарг, ніж у цілому 2018 році.

Така ситуація спричинена збільшенням кількості скарг щодо призначення та перерахунку соціальних виплат для дітей війни, жертв Чорнобильської катастрофи, військових, які, як показує практика, постійно, по декілька разів звертаються до суду для захисту своїх порушених прав на різні періоди часу.

Крім того, є випадки звернення певних категорій громадян до судів навіть після вирішення судами суперечок із заявами в порядку виконання рішень. У зв'язку з цим значна кількість подібних справ розглядається в судах, які порушують питання, які вже були вирішені у подібних справах, зокрема вищими судами. Звичайно, із збільшенням кількості звернень до судів також зросли показники розгляду справ та матеріалів.

Так, протягом першого півріччя 2011 року місцеві адміністративні суди розглянули понад 2 мільйони справ з матеріалами, тоді як за відповідний період минулого року ця цифра становила 612 тисяч справ та матеріалів. З них понад 1,9

млн справ розглянуто місцевими адміністративними судами, з яких 92% справ було задоволено. Кількість справ, що розглядаються окружними адміністративними судами, становить майже 113 тис., з яких позови задовольняються у 70% справ. Примітно, що, незважаючи на різке збільшення рівня розгляду справ, розглянутих 4 4 місцевими адміністративними судами, відсоток оскаржуваних рішень зменшився з 30 до 23% [53, с. 148].

Друга проблема - переповненість адміністративних судів справами "адміністративного органу проти особи". В даний час значну частину справ, що розглядаються в адміністративних судах, складають справи, коли позивач є суб'єктом владних повноважень, а відповідач - особою. Така ситуація не відповідає самій ідеї адміністративного судочинства, метою якої є захист людей від порушень з боку держави.

Частина 4 ст. 50 КАСУ визначив перелік справ, у яких особа може бути звинувачена в адміністративних справах, що впливають з Конституції, та за умови, що інші такі питання можуть бути визначені законом. На жаль, занадто багато інших підстав для того, щоб суб'єкт владних повноважень подав позов на особу, встановлену різними законами, і законодавець їх постійно поширює. Це головним чином через недовіру до адміністрацій через численні зловживання [34].

Результат, однак, не набагато кращий - існує небажана думка, що адміністративні суди не тільки захищають права приватних осіб, але й можуть накласти на них негативні наслідки. Більше того, справи, в яких особа не заперечує своєї вини, взагалі не повинні передаватися до судів, як це відбувається зараз, оскільки суди повинні виступати як арбітри лише у спірних правовідносинах [46, с. 178].

Ще один недолік роботи суддів, пов'язаний зі ст. 50 КАСУ, виділяє Г. Перепелюк, а саме: коли суб'єкти владних повноважень іноді подають позов до адміністративного суду та притягують фізичних осіб (юридичних осіб) як

відповідачів у справах, передбачених законом, а не законом, відповідно до вимог абз. 5 ч. 4 ст. 50 КАСУ [34].

Суди відкривають провадження за такими позовами, не враховуючи відсутність в суб'єкта владних повноважень що передбачено законом права на звернення до адміністративних судів (пункт 4 ч. 1 ст. 17 КАСУ). Стаття 50 КАСУ вказує, що таке звернення можливе лише, якщо відповідне право суб'єкта владних повноважень прямо передбачене у законі. Суд має відмовити у відкритті провадження у справі, якщо звертатись із адміністративним позовом проти особи. У цьому випадку поняття «закон» охоплює як акти Верховної Ради України, що мають вищу юридичну силу, так і підзаконні нормативно-правові акти, прийняті на виконання доручення закону з метою визначення компетенції певної категорії суб'єктів владних повноважень [34].

На заваді доступності правосуддя в адміністративних справах також стали труднощі у визначенні належної юрисдикції. До запровадження адміністративного судочинства справи, що виникали з публічно-правових відносин, вирішувалися загальними та господарськими судами. Після набрання чинності КАСУ такі справи перейшли з цивільної та господарської юрисдикції до адміністративної юрисдикції. Часто в позивачів ще при зверненні до суду виникають труднощі з визначенням належної юрисдикції через недостатність розуміння того є вони публічними чи приватними.

Досі трапляються випадки, коли й суди беруть до свого провадження справи, що не належать до їхньої юрисдикції, або навпаки, відмовляють у відкритті провадження там, де мають належну компетенцію. Щоправда, ці труднощі поступово долаються напрацюванням судів вищих інстанцій.

У той же час практика Верховного Суду України в окремих категоріях адміністративних справ значно звузила сферу прав, які повинні захищати адміністративні суди. Як наслідок, адміністративні дії більше не можуть бути використані для оскарження більшості рішень органів влади, що стосуються

створення або припинення права власності чи використання землі або іншого нерухомого майна; оскарження бездіяльності судів при розгляді справ тощо. Це змусило адміністративні суди переглянути свій досить прогресивний підхід, який, на нашу думку, сприяв кращому захисту індивідуальних прав.

Загалом слід звернути увагу на відсутність системності у питаннях юрисдикції адміністративних судів. Ця теза підтверджується неодноразовим перенесенням соціальних суперечок з однієї юрисдикції в іншу в 2009-2010 роках, хоча, звичайно, як справедливо зазначає В. Базов, вони підлягають юрисдикції адміністративних судів [50, с. 63].

Якщо проблема юрисдикції буде вирішена на практиці, ми вважаємо, що певні норми юрисдикції дещо ускладнили доступ громадян до судів. Зокрема, суперечки щодо пенсій або інших полісів соціального страхування, яких існує безліч, зараз повинні розглядатися у більш віддалених окружних адміністративних судах. Хоча ці справи можуть бути успішно вирішені на рівні районних судів, у такому спорі існує невеликий ризик впливу на суддів місцевих органів пенсійного забезпечення чи соціального забезпечення.

Зрозуміло, що якісне судочинство неможливе без належного фінансування. Відсутність бюджетних призначень поштові послуги, конверти, папір порушує конституційні права громадян, оскільки сторонам у справах не надсилаються повідомлення, процесуальні документи. Поточні видатки на утримання адміністративних судів задовольняють мінімальні потреби лише на 50 %. Тож ситуація в цій сфері якщо не катастрофічна, то критична. Викликає також занепокоєння значна кількість випадків відвертого ігнорування рішень, ухвалених щодо колегіальних суб'єктів владних повноважень (місцевих рад, виконавчих комітетів місцевих рад тощо).

Відповідно до КАСУ покарання за таку поведінку колегіального органу несе його керівник. Однак у нього немає й не може бути правових важелів впливу на решту членів цього органу. За таких умов керівнику варто надати право

одноособово виконати судові рішення, якщо колегіальний орган не зробив цього у встановлений законом чи судом строк. Гадаємо правильним погодитися з думкою О. Пасенюка, відносно ідеї прийняття спеціального закону про порядок виконання деяких постанов суду у справах щодо колегіальних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Щоправда, така ідея поки що не знаходить відгуку серед народних депутатів [34].

На додаток до проблеми фінансування вважаємо за доцільне звернути увагу на те, як негативно впливає на довіру до адміністративного судочинства проблема неналежного виконання судових рішень.

Рішення 7 адміністративних судів, винесених на користь особи, особливо у спорах щодо пенсійного та іншого соціального страхування, часто не виконуються через відсутність коштів у державному бюджеті на такі цілі. Оскільки витрати на фінансування затрат, пов'язаних із рішеннями судів, зазвичай не регулюються законами про державний бюджет України, такі рішення часто залишаються без виконання, оскільки їх виконання призведе до зменшення поточних витрат на пенсії та інше соціальне страхування. Також трапляється, що рішення адміністративних судів не виконуються через їх недбалість з боку чиновників. Навіть найвищий рівень [52, с. 93].

Іншою проблемою є надмірна тривалість процесу. Згідно зі статистичними даними, у першій половині 2011 року окружні адміністративні суди розглядали понад 25% усіх розглянутих справ з порушенням процесуальних строків. Це одна з причин, чому щороку до Вищого адміністративного суду України подається близько 6-7 тисяч злотових. Скарги на діяльність суддів, значна частина яких стосується процесуальної бездіяльності - нерозголошення матеріалів справи, ненадання копії ухвали суду, час тощо. Більшість із цих справ можна пояснити надмірним навантаженням суддів, але бувають випадки, коли судовий розгляд навмисно затягується.

Враховуючи принцип незалежності судів, Вищий адміністративний суд України не наділений повноваженнями адміністративно реагувати на такі злочини; вони повинні підлягати лише процесуальному контролю. На жаль, в Україні такого немає, що обмежує конституційне право людини на судовий захист [84, с. 329].

Іншою проблемою, яка стосується, зокрема, компетенції адміністративних судів та судової влади в цілому, є значний тиск на адміністративні суди при вирішенні політичних суперечок. Такий вплив політичних сил був особливо відкритим та зухвалим у зверненні до указу Президента України про дострокове припинення мандату Верховної Ради України восени 2008 року. Обидві сторони опозиції - депутати одного з блокових судів застосовували безпрецедентні заходи - аж до фізичної блокади судів і навіть ліквідації Окружного адміністративного суду в Києві. Це має найгірші наслідки для фізичних та юридичних осіб, оскільки стан справ, які розглядались і досі розглядаються в цьому суді, став невизначеним [55, с. 31].

Незважаючи на існуючі проблеми, можна стверджувати, що адміністративні суди користуються досить великою довірою громадськості, а фактори, що негативно впливають на роботу судової влади, зазвичай пов'язані з добре відомими проблемами всієї судової влади. Тому важливо не лише підтримувати високу довіру громадян до адміністративних судів, а й вживати заходів для подолання проблем, що знижують ефективність їх роботи, а отже, і рівень довіри до них у суспільстві.

3.2 Вплив правових позицій конституційного суду України на усталену практику адміністративних судів

Відповідно до змін до законодавства про судоустрій, такі повноваження наділені вищими спеціалізованими судами, зокрема Вищим адміністративним судом України.

Оскільки Конституційний Суд України уповноважений переглядати конституційне та офіційне тлумачення Конституції та законів України та тлумачить закони лише в їх конституційних аспектах, виникає питання про характер інтерпретаційної діяльності загальних судів. тлумачення законодавства України, однак на практиці Верховний Суд України робить це у двох формах.

М. Савчина, згідно з якою сукупністю правових позицій є юриспруденція Конституційного Суду України, оскільки вона ґрунтується безпосередньо на положеннях Конституції України [76, с. 13].

Правові позиції Конституційного Суду України виражають правову основу його ухвали, яка забезпечує обґрунтування правових положень, заснованих на положеннях Конституції, і відображається в мотиваційній або нормативній частині.

Правовий захист Конституції Конституційним Судом України сприяє забезпеченню принципу верховенства права. Затвердженню функціонування правової, соціальної, демократичної держави та сприяє стабільності конституційного ладу.

Проаналізуємо вплив рішень Конституційного Суду України на судову практику в Україні, зокрема на практику адміністративних судів, права людини. Конституційний Суд, визнавши смертну кару неконституційною формою кримінального покарання, визнав це, розкриваючи зміст невід'ємного права на життя людини, закріплене в частині першій статті 9 Конституції, Україна

повинна враховувати невідповідність смертної кари цілям покарання та можливість судової помилки при виконанні вироку щодо засудженого до смертної кари виключає виправлення його наслідків, що суперечить конституційним гарантіям захисту прав і свобод людини і громадянина [39].

Це рішення дало важливий поштовх для судів загальної юрисдикції, оскільки воно будується головним чином на доктрині природного права, згідно з якою права особи визнаються невідчужуваними та недоторканими, тобто належать їй від народження до смерті. У галузі прав людини важливе значення набувають правові позиції Конституційного Суду України, згідно з якими конституційні принципи, на яких базується здійснення прав і свобод людини та громадянина в Україні, передбачають правові гарантії, правову визначеність та пов'язана передбачуваність законодавчої політики, зокрема, у сфері пенсійного забезпечення. необхідне для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали змогу започаткувати наслідки своїх дій та бути впевненими у своїх законних сподіваннях, що право, набуте ними на основі чинного законодавства, його змісту та обсягу, буде реалізоване ними, тобто набуте право не буде скасовано, звужено.

У той же час існує загальновизнане правило, згідно з яким суть змісту основного права ні в якому разі не може бути порушена. Враховуючи це, Конституційний Суд України встановив, що закони, інші нормативно-правові акти, що визначають порядок реалізації прав і свобод людини і громадянина, встановлених Конституцією та міжнародними договорами, не повинні звужуватись, заперечувати чи іншим чином обмежувати ці права та свободи. Зокрема, процедура безоплатної передачі земельних ділянок державної та комунальної власності не повинна встановлювати обмеження щодо виникнення права громадян на приватну власність.

Конституційний Суд України сформулював низку правових позицій, які слугують орієнтирами для прийняття адміністративними судами рішень, що

стосуються виборчого процесу, довідкового процесу, діяльності політичних партій та громадських організацій. Як встановив Конституційний Суд, враховуючи, що право на свободу об'єднань є одним із основних політичних прав громадян, принцип різноманітності суспільного життя є вихідною точкою у визначенні основ реалізації цього конституційного права та створення інститутів громадянського суспільства, складовою частиною яких є різноманітні об'єднання громадян, що представляють певні ідеологічні та інші погляди, інтереси різних соціальних груп та осіб [49, с. 475].

Натомість Конституційний суд вважає, що хоча політичні партії в Україні відображають політичне, економічне та ідеологічне розмаїття суспільного життя, свобода об'єднання з політичними партіями не дає їм підстав для втручання у діяльність органів державної влади, їх участі у громадських діях життя дещо обмежена. зокрема, Конституція не дозволяє створювати та функціонувати організаційні структури політичних партій у органах виконавчої та судової влади, а також у виконавчих органах місцевого самоврядування.

Діяльність партійних структур в рамках єдиного законодавчого органу, парламенту та представницьких органів місцевого самоврядування чітко регламентована Конституцією та законами. Конституційний суд, спираючись на положення конституційної статті, зазначив, що положення про те, що "нація є носієм суверенітету, є вираженням принципу суверенітету народу і означає, що влада української нації є первинною, єдина і невід'ємна, Україна, яка походить від народу, це означає, що прийняття Конституції Верховною Радою було прямим актом імплементації суверенітету народу [86, с. 150].

Організація публічної влади. Через юридичну природу діяльності органів державної влади: це позитивно, оскільки їх повноваження визначають не лише прерогативи влади, але й відповідальність перед суспільством та людиною. Державні органи можуть загрожувати кримінальною або адміністративною відповідальністю за неналежне здійснення своїх повноважень.

Діяльність органів державної влади повинна визначатися крізь призму правової позиції Конституційного Суду України, який визнає, що кінцевим результатом діяльності органів державної влади є реалізація конституційних цілей та завдань (забезпечення прав і свобод людини і громадянина, їх безпеки, стабільність конституційного ладу тощо). Він проявляється у забезпеченні управління державними справами, належного функціонування адміністративної судової влади, охорони громадського порядку тощо.

Аналізуючи зміст Конституції, Конституційний Суд також постановив, що Україна, як демократична та правова держава, встановила принцип поваги та недоторканності прав і свобод людини, встановлення та підтримка яких є головним обов'язком держави. та громадянські свободи, включаючи права власності.

Відповідно до правового статусу Конституційного Суду метою функціонального поділу влади держави на законодавчу, виконавчу та судову є ст. 8 Конституції полягає у розподілі влади між різними органами державної влади та недопущенні привласнення повної державної влади однією з гілок влади. У той же час Конституційний Суд зазначив, що хоча законодавча, виконавча та судова влада незалежні у своїх діях у межах покладених на них повноважень, стабільність конституційного ладу досягається завдяки чіткій системі стримувань та противаг [39].

Поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову пов'язаний з їх тісною співпрацею, кінцевим результатом якої є реалізація конституційних цілей та завдань, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, їх безпеки, стабільності конституційного ладу тощо. на.

Зокрема, обов'язок верховенства права не полягає в тому, щоб втручатися у здійснення громадянами права на свободу об'єднання та діяльність самого об'єднання, за винятком обмежень, передбачених законом в інтересах

національної безпеки та громадського порядку , охорона здоров'я населення або захист прав і свобод інших осіб [69].

Адміністративні суди повинні постійно контролювати правові посади, особливо апеляційні суди та Вищий адміністративний суд, через структуру адміністративних судів.

З цією метою Вищий адміністративний суд має у своєму розпорядженні відповідні інструменти у вигляді пояснень щодо застосування законодавства та контролю за рішеннями нижчих адміністративних судів, які підлягають опублікуванню в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Правовий вплив законів Конституційного Суду України на практику адміністративних судів полягав у тому, що вони становлять методологічну основу для розуміння конституційних принципів, що застосовуються судами в адміністративному судочинстві. Ключовими напрямками впливу Конституційного Суду України на практику адміністративних судів є забезпечення прав людини, засад демократичного ладу та належної організації публічної влади.

3.3. Напрямки вдосконалення адміністративно–правового статусу апеляційних судів в Україні

На сьогоднішній час система судоустрою України знаходиться на етапі інтенсивного реформування згідно до європейського вектору та її розвитку. Варто відзначити, що за всі роки незалежності України система судоустрою реформувалася не один раз. Реформування судової системи в Україні започатковано ще з часу здобуття нашою державою незалежності.

Після набуття Україною незалежності насамперед постановою Верховної ради України № 2296–XII від 28 квітня 1992 року, було затверджено Концепцію

судово–правової реформи, головною метою якої було формування незалежної судової влади внаслідок зміни судової системи, утворення нового законодавства, покращення форм судочинства. Після прийняття Конституції України, ця концепція судово–правової реформи припинила виконувати роль програмного документу у галузі судової реформи. Конституція України концептуально втілила головні напрацювання стосовно судової реформи, зокрема й закріпила можливість апеляційного оскарження судових рішень першої інстанції, які не набрали законної сили [20, с. 38].

Проте, незважаючи на це, проаналізувавши останні кроки в реформуванні судової системи – малої судової реформи 2001 року та ухвалення Закону «Про судоустрій України» у 2002 році, можна помітити відсутність чіткої стратегії судової реформи й непослідовність законодавця в її проведенні, що негативно позначилося на авторитетності правосуддя в Україні й ефективності судового захисту [74].

Указом Президента України № 361/2006 від 10 травня 2006 р. Була затверджена ще одна Концепція вдосконалення судочинства для утвердження справедливого судового розгляду в Україні відповідно до європейських стандартів, метою якої є: надалі забезпечити формування в Україні судочинства як єдиної системи судової системи та судового процесу, що функціонує на основі верховенства закону відповідно до європейських стандартів та гарантує право людини на справедливий судовий розгляд, завданням якого було створення цілеспрямовану, науково обґрунтовану методологічну основу правосуддя в Україні на найближчі десять років, визначити шляхи вдосконалення законодавства у цій галузі, усунути негативні тенденції, що виникають внаслідок непослідовності у здійсненні попередньої судової реформи, забезпечення доступних та справедливих судових процесів, прозорість діяльність судів, оптимізація системи судів загальної юрисдикції, посилення гарантій незалежності РФ судити його, підвищуючи професійний рівень судової влади,

підвищуючи статус суддів у суспільстві, суттєво покращуючи умови для професійної діяльності суддів, 184 кардинально покращуючи стан виконання судових рішень, створюючи можливості для розвитку альтернативних (позасудових) методи вирішення спорів [67].

М. Д. Савенко дуже влучно зазначив, що вибір Україною європейського напрямку розвитку вимагає розвитку такої судової системи, яка відповідатиме міжнародним стандартам у сфері юстиції. Звичайно, судова реформа - це тривалий і складний процес, у якому повинні брати участь науковці, практики та широка громадськість. Байдушності бути не може, бо ніхто не застрахований від можливої участі у справі. Судова реформа повинна проводитися з урахуванням національних традицій, рівня загальної, політичної, правової культури, рівня довіри до суддів та інших органів державної влади, стану правопорядку в державі [40, с. 173].

Процес реформування судової влади в період, що розпочався з "малої судової реформи", хоч і відзначався інтенсивним розвитком законодавства, але мав характер непослідовності та непослідовності. Кардинально протилежні ідеї у поглядах на необхідну судову систему призвели до компромісного характеру відповідних законів, що зробило траєкторію судової системи хаотичною. Стратегії судової реформи як такої не було: насамперед вони керувалися політичною доцільністю, а компоненти фінансового, організаційного, кадрового забезпечення судової реформи відходили на другий план [28, с. 49].

С. В. Прилукий також поділився думками О. З. Хотинської-Нор та зазначив, що робота останнього десятиліття щодо реформування вітчизняної судової системи, на жаль, не дала позитивних результатів. І тут є низка об'єктивних причин, які заважали. Це форсування зарубіжного досвіду в організації судочинства та правосуддя у вітчизняному правовому просторі крізь призму старої вітчизняної практики та на старих принципах командно-адміністративного управління [27, с. 74].

Прийняттям 7 липня 2010 р. Закону України № 2453-VI "Про судоустрій і статус суддів" в Україні розпочався наступний етап судової реформи, згідно з яким формування чотирирівневого було затверджено судову систему, засновану на принципах спеціалізації, і зміцнено статус керівника судового апарату, зокрема апеляційну скаргу суду як суб'єкта адміністративного права. Частина повноважень голови апеляційного суду з питань керівництва щодо організаційного забезпечення діяльності суду, а саме щодо управління кадровим забезпеченням апарату суду, була передана керівнику апеляційного суду, безперечно значним кроком уперед у нормативному регулюванні внутрішніх управлінських відносин в апеляційному суді ...

Також була посилена відповідальність керівника апарату суду. Важливо зазначити, що Державна судова адміністрація України отримала статус органу в системі судової влади, що забезпечує організаційну та фінансову підтримку діяльності судової влади в межах повноважень, встановлених законом, хоча головною метою змін у судова система була покликана зміцнити одну з основних цінностей демократичного суспільства - незалежність суддів. [85, с. 36].

Однак, на думку І.Б. Шицький, «цей Закон не дав судовій владі інструменту для повної реалізації принципу верховенства права. Це також стало одним із факторів, що визначає поразку законної конституції над фактичною конституцією, прогресивна динаміка першої потрапляла в лабіринт консервативної статичності другої. Зміни, що відбулись у судовій системі, мали формальні ознаки реформування, але напрямки, які визначали її суб'єкти, уповільнили рух уперед у розвитку судової системи як незалежного інституту громадянського суспільства» [93, с. 88].

Як зазначив Р. Куйбіда, за часів Президента Януковича внаслідок так званої «судової реформи» 2010 року (прийняття закону про судоустрій і статус суддів) суди та судді стали залежними від політичної влади, передусім 186 від Адміністрації Президента. Остання здобула можливість впливати на будь-якого

з майже 9 тис. суддів через підконтрольні ключові кадрові органи – Вищу раду юстиції і Вищу кваліфікаційну комісію суддів, вплив на формування органів суддівського самоврядування, використовувати механізми дисциплінарної відповідальності та переведення суддів [4, с. 280].

Показовими у цьому відношенні є дані проведеного в 2012 році Європейського соціального дослідження, згідно з якими довіра українців до судів становила 2,1 бала за п'ятибальною шкалою.

С.О. Короїд, І.О. Кресіна, С.В. Прилуцький вважають, що відсутність чіткого стратегічного бачення моделі судової системи України, планомірних, послідовних кроків в побудові судової системи, спроб вирішення проблем ситуативно, виходячи з побажань сил, які в той чи інший час перебували на політичному Олімпі, привели до того, що якість і ефективність судової влади перестали відповідати очікуванням суспільства. Ця проблема особливо гостро стояла під час громадянського протистояння в кінці 2013 - початку 2014 року. Упередженість і корупція судової системи викликали критично низький рівень довіри суспільства до національних судів.

Тому вони відзначають, що ситуація в сфері юстиції та судової влади залишається досить складною, а українські суди не стали ефективним інститутом захисту прав людини, рівень суспільної довіри до них залишався дуже низьким [56, с. 93].

У липні 2014 року Інститут соціології НАН України провів опитування, результати якого показали, що українці найбільше не довіряють поліції - 76,7% респондентів, трохи нижче недовіру до політичних партій - 71,9%, суди - по-третє, їм не довіряють 69,1% респондентів. Крім того, 25 вересня 2014 року Президент України Петро Порошенко, виступаючи на XII позачерговому з'їзді суддів України, заявив, що за останніми соціологічними опитуваннями рівень довіри населення до судів в Україні становить всього 7%. З огляду на цю цифру,

187 Ю. Романюк повністю погодився зі словами президента про те, що необхідно не повертатися, а зміцнювати довіру до судової системи.

Таким чином, українські суди так і не стали дієвим інститутом із захисту прав людини, а упередженість та корумпованість судової гілки влади зумовлює критично низький рівень суспільної довіри до вітчизняних судів. А тому, як посадовцям законодавчої й виконавчої гілок влади, так і посадовцям та службовцям судової гілки влади, необхідно працювати над відновленням довіри суспільства до судів, оскільки довіра та повага до судової влади є гарантіями ефективності системи правосуддя.

У той же час суди в особі своїх посадових осіб і посадових осіб повинні налагодити діалог з суспільством, ширше використовувати дозволені законом засоби зв'язку з громадськістю, створити комфортні умови для відвідувачів суду, щоб вони залишалися в суді, що має бути враховано. взаємозв'язок між рівнем задоволеності громадян умовами перебування в суді і їх оцінкою незалежності, неупередженості та справедливості суду.

О.В. Базов досить точно відзначив, що рівень довіри громадськості до судів прирівнюється до рівня довіри до політичних інститутів і дуже низький. Численні хаотичні і суперечливі законодавчі ініціативи, спрямовані на зміну системи правосуддя, вказують на непослідовність процесу реформування і на те, що політики і експерти не мають чіткого уявлення про те, як повинна виглядати судова система. В таких умовах головною метою реформи має стати створення в Україні науково обґрунтованої системи правосуддя. Завдання - визначення шляхів удосконалення законодавства в даній сфері, усунення негативних тенденцій, що виникли через невідповідностей в реалізації попередньої судової реформи, оптимізація системи судів загальної юрисдикції, реструктуризація спеціалізованих судів з урахуванням світового досвіду [12, с. 55].

Слід мати на увазі, що питання судової реформи знаходиться в полі зору і під пильним наглядом і контролем міжнародного співтовариства, і в той же час є

шкалою, по якій вимірюється рівень демократичних процесів в Україні. В результаті судової реформи людина повинна отримувати послуги правосуддя максимально якісно, швидко і якісно. Закон України «Про судову систему і статус суддів» № 1402 - VIII від 2 червня 2016 року відображає основні цілі судової реформи: підвищення доступності суду для населення, зниження навантаження на суддів, підвищення якості правосуддя і, нарешті, відновлення суспільної довіри до суду [74]

Незважаючи на те, що діяльність апеляційних судів в Україні, а також відповідної частини судової системи України та суб'єкта адміністративного права, з прийняттям Закону України «Про судову систему і статус суддів» № 1402 -VIII від 2 червня 2016 року з колишніми законами про вдосконалення, в будь-якому випадку діяльність цих судів супроводжується відповідними недоліками, які в контексті подальшої реформи судової системи доцільно розглянути і запропонувати відповідні шляхи щоб поліпшити їх.

Питання про сутність особливостей побудови апеляційних судів в Україні, присвоєння статусу осіб і підрозділів, що здійснюють адміністративну діяльність в апеляційних судах, а також сутності організаційного забезпечення апеляційних судів, ми розглянули в попередньому розділі дисертації. Тому в цьому розділі хотілося б більш детально зупинитися на виявлені недоліки та запропонувати шляхи їх виправлення.

Таким чином, в першу чергу звертаємо увагу на нелогічність і неспроможність найменування апеляційних судів у цивільних, кримінальних та адміністративних справах Закону України «Про судову систему і статус суддів» № 1402-VIII від 2 червня. 2016 року, згідно з яким суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, економічних, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Відповідно до цього положення Закону апеляційні суди в адміністративних справах і апеляційні суди по комерційних справах мають найменування,

відповідно, господарські апеляційні суди і адміністративні адміністративні суди з зазначенням у назві відповідної області, в якій ці суди діють.

Назви апеляційних судів, які спеціалізуються на справах, що стосуються цивільних, кримінальних та адміністративних правопорушень, демонструють певну неоднозначність та загальність, а саме назва цих судів обмежується лише зазначенням, що вони є апеляційними судами, із зазначенням площі їх діяльності, а саме Апеляційний суд Сумської області, Апеляційний суд Харківської області тощо, що не відповідає процесу, затвердженому вищезазначеним законом, про безперервну спеціалізацію апеляційних судів у існуючій судовій системі, без винятку для цивільних справи, кримінальні та адміністративні правопорушення. на наш погляд, є недолік, який законодавець не врахував.

Слід також зазначити, що законодавець нелогічно і непослідовно використовує термін "загальні суди", посилаючись не лише на окружні суди, а й на апеляційні суди у цивільних, кримінальних та адміністративних справах, про що свідчить ст. 291 ЦПК України: "... судові палати у цивільних справах апеляційних судів є апеляційною інстанцією у цивільних справах" [90].

На наш погляд, назва Апеляційного суду з цивільних, кримінальних та адміністративних питань повинна вказувати на відповідність законодавчому правилу про спеціалізацію та не повинна викликати плутанини у тих, хто бажає звернутися до цих судів. спеціалізація та юрисдикція їхньої діяльності, і виходячи з поточної розмовної назви, пересічний громадянин може заплутатися щодо вищезазначеного питання. Коли ми говоримо про термін «апеляційні суди», ми маємо на увазі як апеляційні господарські суди, так і апеляційні адміністративні суди, оскільки ця назва є спільною для всіх існуючих українських апеляційних судів усіх спеціалізацій.

Більше того, ми не повинні забувати, що, говорячи про спеціалізацію даного суду, ми маємо на увазі зовнішній прояв такої спеціалізації, який використовується для визначення її місця у здійсненні правосуддя як

конкретного суб'єкта такої системи, в т.ч. предмет адміністративного права. відносини в цій системі. У зв'язку з цим, на наш погляд, позиція М. Й. Вільгушинського є дуже правильною, оскільки він зазначив, що запроваджений законодавцем принцип спеціалізації української системи правосуддя означає, що в судовій системі існують підсистеми судових органів, які можуть виносити рішення . лише деякі категорії правосуддя. відповідно до норм спеціальних кодексів поведінки, уніфікованих та повністю пристосованих до розгляду категорій питань, що належать до їх юрисдикції.

На його думку, така судова система повністю відповідає міжнародним стандартам в організації судочинства, які передбачають необхідність створення відповідного процесуального порядку для вирішення суперечок у країні, що визначає характер її предмета. . Він справедливо зауважив, що таке значення терміну "загальні суди" впливає з попередньої практики, шкодить чіткому розумінню складу судової влади та викликає наукові дискусії з цього приводу [32, с. 11].

Р.О. Куйбіда також справедливо зазначає, що як предмет юрисдикції, так і правила процедури в загальних судах не можна назвати загальними, а в 192 адміністративних та господарських судах - специфічними. Тому що ці види юрисдикції, як і відповідні галузі права, є рівнозначними та незалежними »[24, с. 63].

Слід підкреслити, що невідповідність положень українського Закону "Про судоустрій і статус суддів" та Українського КПК принципу спеціалізації також може розглядатися як порушення закону як юридична гарантія для апеляційних судів у цивільні, кримінальні та адміністративні справи. адміністративне право. О. А. Маруший визначає законність як правовий режим точного впровадження чинних нормативно-правових актів усіма юридичними особами у галузі правотворчості та правозастосування в інших сферах людського життя [29, с. 69].

У сучасній юридичній енциклопедії гарантія законності розуміється з точки зору законів суспільного розвитку як система умов і заходів, що забезпечують процес законності, і таким чином формує такий порядок суспільних відносин, що сприяє руху демократії та верховенство права [22, с. 85].

У зв'язку з цим слід звернути увагу на позицію М. І. Сатернікової, який наголосив, що значення категорії законності як юридичної гарантії розгляду справи в його справі господарськими судами як суб'єктів адміністративного права не може розкриватися. незважаючи на ст. 92 Конституції України, згідно з якою лише закони України визначають такі системи, як: судоустрій, судочинство та статус судів. Він вважає, що поняття "судова влада" - це система судових установ, їх організація та процедура, а також уточнює, що судова влада також включає мережу судів [86].

Ми повністю погоджуємося з цією позицією і можемо сказати, що структура та організація судової системи повинні відповідати закону 193 року як юридичній гарантії всіх її судів, включаючи апеляційні суди як суб'єкти адміністративного права.

Таким чином, нинішня назва апеляційних судів за цивільними, кримінальними та адміністративними правопорушеннями суперечить чинному законодавству у галузі певних спеціалізацій та не повністю відображає завершення процесу судової спеціалізації, зокрема цивільної, кримінальної та апеляційні адміністративні суди. справ. правопорушення.

У свою чергу, зміна назв вищезазначених Апеляційні суди дозволять відокремлювати апеляційні суди як суди, які відповідно до норм процесуального законодавства розглядають та вирішують цивільні, кримінальні та адміністративні правопорушення в межах своєї юрисдикції, а також більш точно відобразатимуть місце цих судів. серед суб'єктів адміністративного права.

Враховуючи вищевикладене, пропонується усунути ці суперечності, змінивши ч. 2 ст. 26 Закону України "Про судоустрій і статус судів" No 1402-

VIII від 02.06.2016, замінивши слова "існують апеляційні суди, створені в апеляційних округах" словами "апеляційних судів. цивільні, кримінальні та адміністративні правопорушення, встановлені в апеляційних округах », з подальшим перейменуванням усіх апеляційних судів на цивільні, кримінальні та адміністративні правопорушення, що діють у відповідних регіонах України.

І так у підрозділі 1,4 сек. 1 докторської дисертації 194, ми розглянули специфіку побудови апеляційних судів для розгляду цивільних справ, кримінальних справ та адміністративних правопорушень та обґрунтували недоцільність поєднання окремих апеляційних судів для цивільних та кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення з декількох округів до одного апеляційного суду в одному апеляційному окрузі, як через невідповідність цього кроку принципу загального та рівного доступу до судів українського населення, так і через велику кількість судових справ, що розглядаються цими судами порівняно з господарський та адміністративний апеляційні суди.

На цьому етапі дослідження можна запропонувати конкретні шляхи вирішення цієї проблеми та внести зміни до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" № 1402-VIII від 2 червня 2016 року, а саме абзац 3 частини 3 глави XII "Прикінцеві та перехідні положення" додати таке речення: "Апеляційні округи для розгляду цивільних, кримінальних та адміністративних судів щодо відповідних областей, визначених у ст. 133 Конституції України ”.

Враховуючи, що вдосконалення судової системи має бути спрямоване не лише на вдосконалення її структури та вдосконалення здійснення правосуддя суддями судів усіх рівнів, включаючи апеляційні суди, а також статусу суддів, відносин апеляційні суди та статус цих судів. для здійснення більш повного та ефективного організаційного забезпечення діяльності цих судів ми розглянемо більш детально вирішення деяких невирішених питань апеляційних судів у цих сферах [61].

По-перше, слід зазначити, що серед переліку повноважень керівника апарату Апеляційного суду, викладених у Типовому положенні про персонал місцевих апеляційних судів, затвердженому наказом Державної судової адміністрації 195115 від 28 вересня 2012, хоча перелік повноважень вищезазначених Клерк не є вичерпним. серед переліку повноважень дуже важливо вказати повноваження щодо звернення громадян. Участь громадян в управлінні державними та державними справами відповідно до конституційного принципу може бути реалізована у формі громадянського звернення. Загалом на практиці розгляд звернень громадян щодо роботи працівників апарату суду у сфері його організаційного забезпечення здійснюється як відділ розгляду звернень громадян, що серед повноважень цього управління детально описано в Положенні про окружні та апеляційні суди, затверджені державним указом.

Правила, порядок та графік особистого прийому громадян керівництвом компетентного апеляційного суду, в тому числі головою суду, затверджуються розпорядженням голови суду. Затверджений графік прийому громадян розміщується на дошках оголошень апеляційних судів з метою вільного знайомства з громадянами, а також на веб-сайтах судів. [64]

Як справедливо зазначив В.А. Соболюк, незалежне, всебічне, об'єктивне та справедливе вивчення звернень громадян на законних засадах унеможливило подальше оскарження у справах, порушених громадянами, а відсутність такої експертизи свідчить про нездатність влади терміново та систематичні дії щодо своєчасного та якісного вирішення проблем на місцях, що зменшує довіру громадян до уряду, а отже, перешкоджає ефективній співпраці держави та суспільства, а де-факто вказує на невідповідність їхніх обов'язків [30, с.9].

Аналіз наведених позицій дозволяє зробити висновок, що Апеляційний суд з питань цивільних, кримінальних та адміністративних правопорушень є самостійним структурним елементом національної судової системи, включеним до неї, враховуючи принципи спеціалізації, інстанції та територіальності.

ВИСНОВКИ

Наукова робота забезпечує теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в тому, що на основі аналізу чинного законодавства України та відповідних положень узагальнення практики їх реалізації визначено сутність та особливості адміністративно-правового обслуговування адміністративних судів в Україні. Було внесено ряд пропозицій та рекомендацій щодо його вдосконалення.

Адміністративні суди визначаються як спеціалізовані суди загальної юрисдикції, основною метою яких є здійснення судового контролю за верховенством права в державному управлінні шляхом вирішення в окремому процесуальному порядку публічних суперечок, до яких виконавча влада, місцеве самоврядування, їх посадова особа чи службовець або інший орган, який виконує функції державного управління відповідно до законодавства, включаючи здійснення делегованих повноважень.

Місце адміністративних судів у судовій системі визначається такими особливостями:

1) вони є порівняно новою інституцією у судовій системі України, хоча концептуальні основи їх становлення були започатковані ще в 1992 р. як один із перспективних напрямів імплементації позитивного зарубіжного досвіду функціонування судової системи;

2) вони є спеціалізованими судами загальної юрисдикції, оскільки предметом їх судового розгляду (вирішення) є так званий «публічно-правовий спір»;

3) головним завданням адміністративних судів є захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері суспільних відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб та інших суб'єктів як частини їх функції

енергоменеджменту, засновані на законодавстві, включаючи здійснення делегованих повноважень;

4) рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень можуть бути оскаржені до адміністративних судів, за винятком випадків, коли інші рішення щодо таких рішень, дій чи бездіяльності визначаються законодавчими актами;

5) мають власну систему, яка складається з: окружних адміністративних судів; адміністративні апеляційні суди; Вищий адміністративний суд України; Верховний Суд України, до складу якого входить Палата адміністративного суду. Більше того, перегляд судових рішень в адміністративних справах за виняткових обставин у Верховному Суді України може здійснювати колегія суддів із відповідних судових палат.

Виділено дві групи правил функціонування адміністративних судів (загальні правила судочинства в Україні та правила організації (забезпечення) функціонування адміністративних судів), і підкреслюється, що вони тісно взаємопов'язані та утворюють комплексну систему. Кожен принцип відіграє самостійну роль, характеризуючи як загальні принципи здійснення правосуддя, так і конкретну стадію або процесуальний інститут, але між ними існує взаємозв'язок та взаємодія, що визначаються єдністю цілей та завдань адміністративного судочинства. Таким чином, їх загальною метою (метою та завданням) є, з одного боку, захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері суспільних відносин, а з іншого - забезпечення (організувати) ефективне функціонування адміністративних судів.

Аналіз чинного законодавства дав змогу виокремити дві групи завдань адміністративних судів:

1) *загальні*, які сформульовані в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», перелік яких запропоновано доповнити і такими як: забезпечення доступності правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому

Конституцією України та законами; забезпечення реалізації права на справедливий судовий розгляд у незалежному та неупередженому суді;

2) спеціальні, які визначені у ст. 2 КАС і перелік яких запропоновано доповнити таким завданням, як «контроль за законністю будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів.

Обґрунтовано, що адміністративні суди виконують три функції: 1) здійснення правосуддя в адміністративних справах; 2) здійснення судового контролю; 3) правозахисну.

Елементами компетенції адміністративних судів є підсудність (предметна, територіальна, інстанційна та підсудність кількох пов'язаних між собою вимог) та повноваження, які: по-перше, можуть бути загальними, тобто характерними для будь-яких видів розгляду публічно-правового спору; по-друге, залежать від виду інстанційного розгляду адміністративної справи судом (повноваження судів першої інстанції, повноваження суду апеляційної інстанції, повноваження суду касаційної інстанції, повноваження Верховного Суду України); по-третє, мають так званий «

Відповідальність адміністративних судів має ряд особливостей, які, насамперед, пов'язані з імунітетом, який передбачає недоторканність суддів, що гарантується Конституцією України, Законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та іншими актами законодавства.

Правовою основою діяльності адміністративних судів в Україні є сукупність нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини, які створюються, розробляються та завершуються за їх участю. Такі нормативно-правові акти об'єднані у чотири групи кожна з яких здійснює:

1) регулювання порядку ведення адміністративного судочинства (КАС України);

2) визначення порядку створення адміністративних судів, їх організаційно-кадрової структури, завдань, функцій, повноважень, відповідальності, відносин з іншими суб'єктами зв'язків з громадськістю тощо;

3) регулювання внутрішньоорганізаційних відносин в адміністративних судах: контрольні, дисциплінарні, атестаційні та ін. (Відомчі акти Державної судової адміністрації України, організаційні та адміністративні рішення голів адміністративних судів про організацію адміністративного судочинства)

4) встановлення загальноприйнятих норм, дотримання (виконання) яких є обов'язковим для всіх суб'єктів зв'язків з громадськістю, включаючи адміністративні суди.

Виокремлено напрями внутрішньоорганізаційної діяльності адміністративних судів, які регулюються адміністративно-правовими нормами, серед яких: прийняття управлінських рішень; (призначення, переміщення та звільнення суддів, визначення та розподіл повноважень, атестація суддів, формування кадрового резерву, застосування заохочень та дисциплінарних стягнень); документообіг; планування; здійснення внутрішнього контролю за поведінкою підлеглих; організаційне забезпечення службової діяльності суддів; вивчення й узагальнення судової практики; організація роботи з ведення судової статистики та звітності; організація взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Понятійно-термінологічні новели Кодексу адміністративного судочинства України: дискусійні проблеми / В. Авер'янов // Право України. – 2011. – № 4. – С. 12–38.
2. Авер'янов В.Б. Адміністративне право. Академічний курс: підруч.: у 2 т.:Т.1.Загальна частина.К.:Юридична думка, 2004. 584 с
3. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України : навч. посіб. / авторупорядник В. П. Тимошук. – К. : Факт, 2003.– 496 с.
4. Адміністративна юстиція : європейський досвід і пропозиції для України / авториупорядники І. Б. Коліушко, Р. О. Куйбіда. - К. : Факт, 2003. – 536 с.
5. Адміністративне право України : підруч. для юрид. вузів і фак. / [Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2001. – 528 с.
6. Адміністративне право України : підручник для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. Т. О. Коломоець ; МОН України, Держ. вищ. навч. заклад «Запорізь. нац. ун-т». – К. : Істина, 2009. – 457 с.
7. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : У 2 т. Т. 1. : Загальна частина / ред. кол. В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Юрид. думка, 2007. –592 с.
8. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / [Рябченко О. П., Денисюк С. Ф., Джафарова О. В. та ін.] ; під ред. проф. О. П. Рябченко. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 232 с.
9. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.

10. Анохіна Л.С. Суб'єкти адміністративної юрисдикції в Україні : автореф.... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Анохіна Л. С.; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2001. – 19 с.
11. Бабенко К.А Особливості правового статусу адміністративних судів. Форум права, 2016. № 3. С. 16–18.
12. Базов В. Деякі питання конституційно-правового регулювання судової влади в Україні / В. Базов // Право України. – 2011. – № 4. – С. 53–58.
13. Бевзенко В. М. Адміністративні суди України : навч. посіб. / В. М. Бевзенко. – К. : Алерта ; КНТ, 2006. – 271 с.
14. Битяк Ю. Адміністративне судочинство як форма забезпечення верховенства права і законності / Ю. Битяк // Право України. – 2011. – № 4. – С. 4–11.
15. Бойко В.Б. Чинники негативного впливу на судову владу. Підприємництво, господарство і право, 2019. №5. С.323–327.
16. Бойко В.Б. Чинники негативного впливу на судову владу. Підприємництво, господарство і право, 2019. №5. С.323–327.
17. Бондар С. О. Адміністративно-правове забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Бондар Сергій Олександрович. – Запоріжжя, 2010. – 23 с.
18. Борко А.Л. Адміністративно-правове забезпечення функціонування судової системи України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 40 с.
19. Борко А.Л. Організаційно-правове забезпечення діяльності адміністративних судів України : автореф. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07

«Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Борко А. Л. ; Державний науково-дослідний ін-т МВС України. – К., 2009. – 20 с.

20. Вовк П. В. Захист прав, свобод та інтересів громадян в адміністративних судах першої інстанції: дис. кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Вовк Павло В'ячеславович. – О., 2009. – 200 с.

21. Господарсько-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

22. Досвід застосування Європейської конвенції з прав людини в судочинстві України та Польщі : Мат. наук.-практ. конф. / Упоряд. О. П. Корнієнко. – К. : «А.П.Н.», 2006. – 142 с.

23. Дудченко О.Ю., Іванцова А.В., Крючко Ю.І. та ін. Організація судових та правоохоронних органів : навч. посіб. з підготовки до іспиту. Харків : Право, 2016. 198с.

24. Ємельянова В. І. Важка дорога адміністративної юстиції, однак її треба пройти / В. І. Ємельянова // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2007. – № 1. – С. 32– 37.

25. Загальна декларація прав людини : Декларація від 10.12.1948р. №995_015..

26. Ігонін Р.В. Адміністративно-правове забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2013. 46 с.

27. Ігонін Р.В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції. Адвокат, 2011. № 1. С. 344–354.

28. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України : Наказ від 20.08.2019р. №814.

29. Інформаційний лист від 08.11.2005 р., № 3.2-2005 щодо “застосування господарськими судами України положень Господарського

процесуального кодексу України стосовно оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби”;

30. Інформаційні листи Вищого господарського суду України відповідно від 25.11.2005 р., № 01-8/2228, від 05.01.2006 р., № 01-8/12, від 07.02.2006 р., № 01-8/301.

31. Каблак П.І. Взаємовідносини судової влади та громадськості (правові і організаційні аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Львів, 2015. 211с.

32. Калашник О.А. Правовий статус місцевих загальних судів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 234 с.

33. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. К. : ВАІТЕ, 2015. 136 с.

34. Кодекс адміністративного судочинства України : наук.-практ. коментар : у 2 т./ за заг. ред. Р. О. Куйбіди. Т.1. – К. : Книги для бізнесу, 2007.– 552 с.

35. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.

36. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. - К. : Прецедент, 2007. – 531 с. 6.

37. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи; Міжнародний документ від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України від 16.04.1998 р. – № 13 / № 32 від 23.08.2006 /. – Стор. 270.

38. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950р.No995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

39. Конституція України // ВВР України. - 1996. - № 30. - Ст.141 (зі змінами).

40. Кравчик М.Б. Реформування судової системи як важлива складова європейської інтеграції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Львів, 2015. 217с.
41. Крупчан О. Адміністративне судочинство і приватно-правовий статус особи / О. Крупчан // Юридична Україна. – 2005. – № 11. – С. 4-7. Актуальні проблеми права: теорія і практика. №25. 2012 334
42. Крусян Р.А. Реформування системи судоустрою України: досвід, сучасність, тенденції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2018. 254 с.
43. Кузьменко О.В. Адміністративно процесуальне право України : підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гурій ; за ред. О. В. Кузьменко. - К. : Атіка, 2007. – 416 с.
44. Куйбіда Р.О. Організація і розвиток сучасної судової системи України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2006. 215с.
45. Логінова Н.І. Упровадження електронного правосуддя в систему судочинства. Актуальні проблеми держави і права, 2014. Вип. 72. С. 429–435.
46. Марочкін І.Є. та ін. Організація роботи суду : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч.закл. Москвич Л.М, Овчаренко О.М. Х. : Право, 2012. 256 с.
47. Назаров І.В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.10. Харків. 2011.
48. Назаров І. Класифікація судових систем європейських держав. Вісник Академії правових наук України, 2011. № 1(64). С. 198–207.
49. Онищук М. В. Адміністративний суд / Онищук М. В. // Юридична енциклопедія : у 6 т. [Електронний ресурс] / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1 : А–Г. – 672 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://leksika.com.ua/18200205/legal/administrativniy_sud.
50. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. – К. : Старий світ, 2006. – 576 с.

51. Пасенюк О. М. Адміністративне судочинство: стан та напрямки розвитку / О. М. Пасенюк // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2011. – № 3. – С. 3–12.

52. Педько Ю. Адміністративна юстиція і адміністративна юрисдикція: деякі теоретичні та практичні питання співвідношення / Ю. Педько // Право України. – 2001. – № 10. – С. 72–75.

53. Перепелюк В. Г. Адміністративне судочинство: проблеми / В. Г. Перепелюк. – К. : Конус-Ю, 2007. – 272 с. 9 9

54. Полюк Ю.І. Право на звернення до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав за цивільним процесуальним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2019. 258 с.

55. Пономаренко Г. О. Адміністративна юстиція в Україні / Г. О. Пономаренко, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко ; за заг. ред. А. Т. Комзюка. – К. : Прецедент, 2009. – 198 с.

56. Правила реєстрації актів цивільного стану України: наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – Ст. 1803.

57. Присяжнюк А. Й. Місце та роль адміністративної юстиції у здійсненні державного контролю щодо виконавчої влади / А. Й. Присяжнюк // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 801–807 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12paisvv.pdf>.

58. Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування: Закон від 29.08.2019р. №1008. URL:https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66251.

59. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства : Закон від 04.10.2019р. №187-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-20>.

60. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон від 02.06.2016р. №1401-VIII.

61. Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок 13 держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2006 № 590 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 18. – Ст. 1336.

62. Про державне мито: декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 113.

63. Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 28.12.2007 № 107-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 5 – 6, 7 – 8. – Ст. 78.

64. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – Ст. 509.

65. Про документи про освіту та вчені звання: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.1997 № 1260 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 46. – С. 84.

66. Про доступ до судових рішень : Закон від 22.12.2005р. №3262-IV. URL :<https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.

67. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон від 12.02.2015р. №192-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19>.

68. Про затвердження Інструкції з діловодства в апеляційних і місцевих адміністративних судах: Наказ Державної судової адміністрації № 134 від 15.12.2008 // Офіційний вісник України – 2006. – № 52. – Ст. 3548.

69. Про затвердження Інструкції про порядок фіксування судового процесу технічними засобами: наказ Державної судової адміністрації України від 21.07.2005 № 84// Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1974.

Навчально-методична література

70. Про затвердження Порядку оформлення бланка свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи і бланка свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця: Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 06.04.2004 № 39 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1139.

71. Про звернення громадян : Закон від 02.10.1996р. 93/96-ВР. URL :<https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

72. Про концепцію вдосконалення. Вісник ХНУВС. 2012. № 4 (59). Ч. 2 87 Коваленко Л. П., 2012 судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : указ Президента України від 10 трав. 2006 р. № 361 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 19. – С. 23. –1376 с.

73. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р., № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.

74. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 р., № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – Ст.529.

75. Руденко А.В. Адміністративне судочинство: становлення та здійснення: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Руденко Артем Валерійович / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2006. – 209 с.

76. Сенчук В.В. Судова влада у процесі забезпечення демократизму сучасної Української держави. Судова апеляція, 2009. № 2 (15). С. 23–30.

77. Сергеев Ю. В. Проблемы учреждения системы административных судов в Российской Федерации : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / Сергеев Юрий Владимирович. – М., 2007. – 24 с.

78. Сікорський О.П. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб МВС України. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2008. Вип. 43. С. 229–234.

79. Смокович М. Адміністративне судочинство як елемент конституційного ладу / М. Смокович // Юридична Україна. – 2011. – № 9. – С. 23–28.

80. Старилів Ю. Н. Административная юстиция. Теория, история, перспективы / Ю. Н. Старилів. – М. : Норма, 2001. – 304 с.

81. Стефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. зал. / М. Й. Стефан. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.

82. Стефанюк В. С. Систематизація законодавства та суди адміністративної юстиції / В.С. Стефанюк // Право України. – 1999. – №11. – С. 3-7.

83. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес : монографія / В. С. Стефанюк. - Х. : Консум, 2003. – 464 с.

84. Указ Президента України “Про кількісний склад суддів адміністративних судів” : від 16.05.2007 р., № 417/2007 // Офіційний вісник України. - 2007. - № 36. - Ст. 1421.

85. Указ Президента України “Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів” : від 16.11.2004 р., № 1417/2004 // Урядовий кур’єр. - 24.11.2004. - № 224.

86. Улютіна А.О. Адміністративно-правовий статус апеляційних судів в Україні: аналіз його елементів. Право. Людина. Довкілля, 2019. Том 10. № 2. С. 149–156.

87. Фазикош О.В. Правовий статус суду як органу судової влади: поняття та складові елементи. Європейські перспективи, 2013. № 6. С. 78–83.

88. Харенко О.О. Адміністративно-правовий статус центрального органу виконавчої влади: проблема змісту. Актуальні проблеми держави і права, 2011. Вип. 60. С. 325–330.

89. Харитоновна О.І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): монографія. Одеса : Юридична література, 2004. 328 с.

90. Цивільно-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 – 41, 42. – Ст. 492.

91. Шаповал В. Конституція України як форма адміністративного права / В. Шаповал // Право України. – 2000. – №1. – С. 13-15.

92. Шевченко Е.О. Системність закріплення адміністративно-правових засад діяльності адміністративних судів як чинник ефективності діяльності цього органу держави / Е.О. Шевченко // Вісник Запорізького національного університету : Збірник наукових праць. Юридичні науки. – 2010. – № 4. – С. 165-170.

93. Шкіль М.В. Адміністративно-правова охорона правосуддя в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2012. 208с. URL : <https://mydisser.com/ru/catalog/view/9201.html>.

94. Шостенко О. І. Особливості запровадження адміністративної юстиції в Україні в контексті світової адміністративної теорії та практики / О. І. Шостенко. – К. : Демид, 2005. – 192 с.

95. Шруб І. В. Функціонування адміністративних судів в Україні: організаційно-правові засади та їх реалізація : автореф.... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І.В. Шруб ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2009. – 20с.